

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT 2004

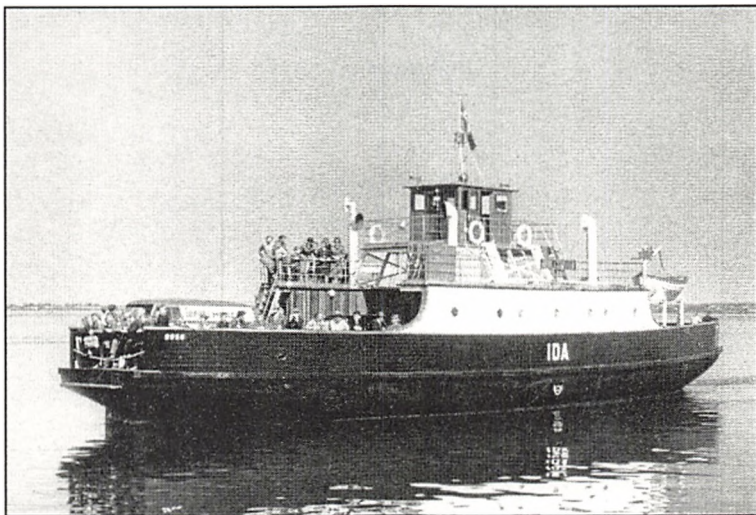
LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING

ÅRSSKRIFT 2004

**LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING**

ÅRSSKRIFT 2004

**LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING**

LOKALHISTORISK ARKIVS ÅRSSKRIFT 2004

Udgivet af
Lokalhistorisk Forening for
Stubbekøbing Kommune

Redaktion:
Foreningens bestyrelse

Opsætning & lay-out:
Arkivlederen

Tryk og grafisk færdiggørelse:

Toptryk Grafisk, Falster afd. 5485 2094
falster@toptryk.dk

ISSN 0109 – 2162

Indholdsfortegnelse

Tekst til forsiden og side 1.....	side 6
Stubbekøbing i 100 år, 1854-1954	
Niels Koch.....	side 7
Dr. Rostrup i Bagerstræde	
Hans Erik Rostrup.....	side 77
Landslagteren i Maglebrænde	
Erna Jørgensen.....	side 57
Corselitze Børnehjem	
Svend Ove Pedersen.....	side 63
Skovfogedelev i Østerskoven	
Frits V. Larsen.....	side 67
Artikler til Årsskriftet	
Karin Suhr Rasmussen.....	side 75
Beretning fra Lokalhistorisk Forening	
Kristine Asser Hansen.....	side 85
Fra Arkivet	
Karin Suhr Rasmussen.....	side 88

Tekst til forside og side 1.

I anledning af Stubbekøbings 650-års jubilæum vil Årsskriftet i år indeholde meget stof om Stubbekøbing by, og Årsskriftets forside kan heller ikke være andet end byens rådhus, der blev opført i 1860 efter tegninger af arkitekt Vilhelm Tvede.

Da rådhuset blev bygget til ikke alene at rumme byrådet og administrationen, men også dommerkantor, politistation med arrest og brandstation, betalte amtet $\frac{3}{4}$ af byggeriet. Byen havde i løbet af 20 år sparet 4.000 kr. sammen til rådhusbyggeri ved udlejning af græsning på Tyreholmen, og hertil kom en gave på 1.000 kr. fra partikulier Elvers, så byens udgifter blev næsten dækket.

På side 1 har vi valgt at vise et billede af Bogø-færgen Ida. Siden 1943 har færgefarten til Bogø været en fast del af trafikken til og fra Stubbekøbing, de senere år dog kun om sommeren. Der har mange gange været raslet med sablen, når man har talt om overfartens fortsatte beståen, men da den er elsket af befolkningen og bliver brugt flittigt af turisterne, håber vi, den kan få lov til at eksistere mange år endnu.

Færgen Ida har sejlet på ruten siden 1959

Stubbekøbing i hundrede år, 1854 - 1954

Niels Koch

I forbindelse med Stubbekøbings 650-års jubilæum ønskede Lokalhistorisk Arkiv at årsskriftet i år skulle indeholde en artikel om byens historie.

Beering Liisbergs Stubbekøbing gennem Tiderne fra 1912 fortæller historien til omkring 1850.

Vi valgte at bede skoleinspektør Niels Koch, som tidligere har forsket i og skrevet om Stubbekøbings historie, om at løse opgaven for os, hvilket Niels Koch var så venlig at påtage sig.

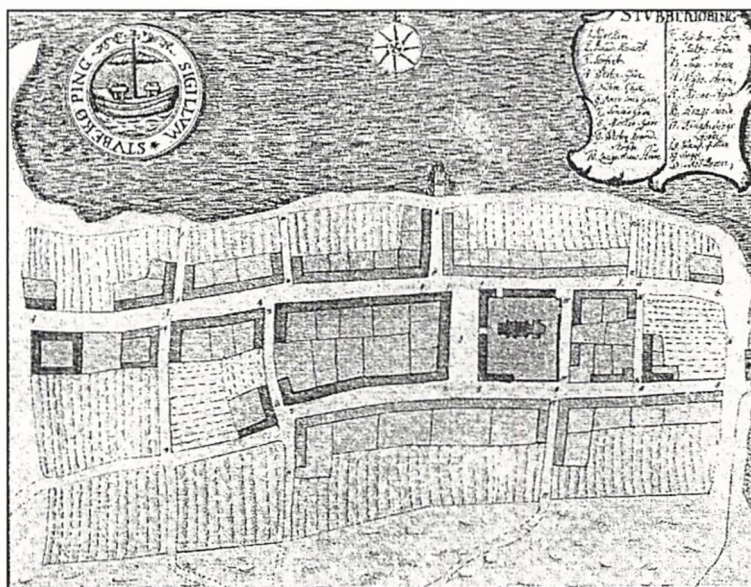
Indholdsfortegnelse

<u>Fiskeriet</u>	9
<u>Søfart</u>	10
<u>Stubbekøbing - Nykøbing F – Nystedbanen</u>	13
<u>Handelshuse og andre virksomheder</u>	14
<u>De fire pengeinstitutter</u>	19
<u>Kirke og skole</u>	21
<u>Stubbekøbings institutioner</u>	24
<u>Andre bygninger</u>	28
<u>Stubbekøbings Perle - det skønne lystanlæg</u>	31
<u>Kendte folk i Stubbekøbing</u>	33
<u>Stubbekøbing under krigen</u>	35
<u>Kongebesøg i Stubbekøbing</u>	37
<u>Dagligliv i hundrede år</u>	38
<u>Historier fra Stubbekøbing</u>	39
<u>Fremtiden</u>	42

Stubbekøbing i hundrede år, 1854 - 1954

Det følgende beskriver indenfor en række områder den periode, jeg har kaldt Stubbekøbings "guldalder", som er tiden mellem 1854 - 1954. Lad mig dog begynde ved begyndelsen.

Stubbekøbing er en meget gammel by. Hvornår den er anlagt kan ikke siges med bestemthed, men der har været et fiskerleje ved "Stubben" i mere end tusind år. At Stubbekøbing skulle være "den allerældste by i landet", som der står skrevet i Erik Pontoppidans topografiske værk "Den danske Atlas" fra 1763, kan ikke påvises.

Erik Pontoppidans kort fra Danske Atlas med bådebroen for enden af Havnegade

Det kan heller ikke fastslås, hvornår byen har fået sine første privilegier. Byfoged C.N.Benzon skriver i et brev til stiftamtmanden i 1763, at byen skal have *"bekommet sine privilegier i kong Valdemar 1.s tid"*, men det er usikkert. Derimod ved vi, at kong Valdemar Atterdag på *Phillippi og Jacobi Apostlers dag*, den 1. maj 1354, *"gav os elskelige indbyggere i Stubbekøbing med alt deres, hustruer og børn, gods og tjenere, som dem tilhørendes er"* i 10 punkter byen sine købstadsprivilegier. Blandt andet også pligten til at betale skat *.."som hører til vor kongelige ret"*.

Det var derfor med god grund, at den lille købstad fejrede sit 500 års jubilæum i 1854. Hvordan det blev fejret, vides ikke, men der er sikkert blevet holdt gode taler, som beskrev en by i fremgang.

Hvad havde skabt byens fremgang? Først og fremmest var byens næringsliv, herunder fiskeri, søfart, handel og håndværk, afgørende for udviklingen.

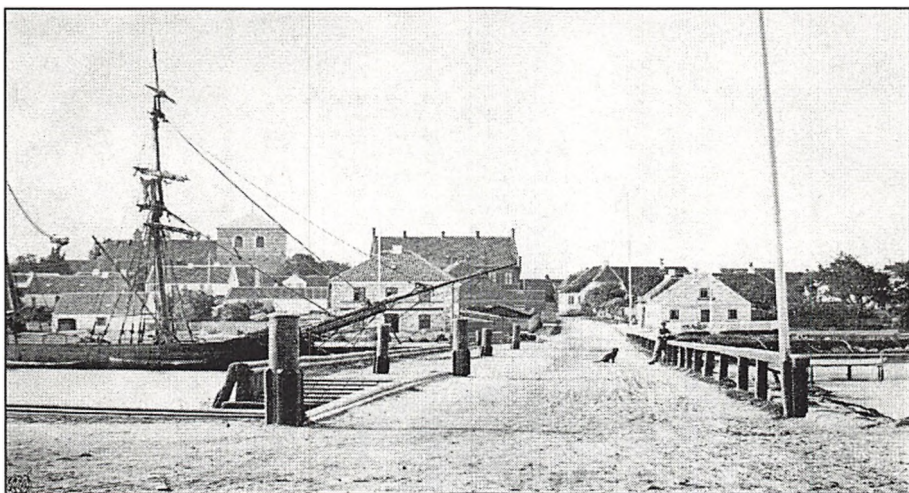
Fiskeriet

Stubbekøbings hovednæring var i middelalderen fiskeriet. Tænk blot på Skanør og Falsterbo, som gennem 400 år var de vigtigste fiskepladser i Norden, og hvilken betydning, det havde for fiskerne fra Stubbekøbing. Da sildene forsvandt fra de omkringliggende fiskepladser, måtte mange fiskere finde andet arbejde, og det betød for de fleste fattigdom. Først omkring 1870 fik fiskeriet igen et opsving, men da var det ikke fiskerbåde fra byen, der fyldte op i havnen, men derimod svenske fiskere, som om efteråret kom til Stubbekøbing. Det nævnes f.eks., at i 1875 lå der i havnen 50 store svenske både i fiskesæsonen. Det var især sild, de landede. Fisken blev sendt til Nykøbing F. og derfra videre med damper til røgerierne i Nordtyskland. Men i Stubbekøbing *"kunne man den meste del af året kun lejlighedsvis erholde fisk"*. Det blev sagt dengang, *"at byens ledelse manglede forståelse for, hvor væsentlig en side af dens økonomiske liv, dette*

erhverv var”.

Der havde dog gennem længere tid været planer om at udbygge havnen og forbedre havneområdet. Det var ganske enkelt en nødvendighed, men man manglede de nødvendige midler, og derfor ansøgte man staten om støtte. Endelig i 1878 fik man et rente- og afgiftsfrit lån på 30.000 kr. Arbejdet ved og omkring havnen kunne påbegyndes, og det var næsten færdigt, da der den 12. februar 1891 kom voldsomme isskruninger, der ødelagde store dele af bolværket. Det blev repareret, og i 1897 blev bådehavnen bygget, og senere har flere forbedringer og udbygninger fundet sted. Hvor vigtigt det var med en god havn kan ses af, at i 1856 var der 21 store og små skibe, der var hjemmehørende i Stubbekøbing. Dette tal var i slutningen af århundredet vokset til 46 skibe.

Fiskeriet fik også glæde af den nye havn. Fra 1900 - 1950 var der flere og flere, der begyndte at fiske fra Stubbekøbing, og omkring 1950 var der således fire bundgarnsselskaber og en halv snes fiskekuttere, der var hjemmehørende her. Fiskerne tjente de fleste år godt, og det satte sit præg på hele byen. Til at forarbejde fisken oprettede fiskerne i 1947 deres egen filetfabrik, ”Stubbekøbing Fiskesalgforening”, som på få år fik en betydelig succes. Allerede i 1946 var ”Nordfalsters Fiskeindustri” blevet etableret. Her var der ofte beskæftiget 30 - 40 personer, især kvinder. Det var store mængder af forarbejdet fisk - fiskefileter og klipfisk - der i disse år blev sendt til det sydlige udland.

Havnen med den gamle mole. I baggrunden Kirken med det lave pyramidetårn, der blev fjernet i 1882, hvor kirken i forbindelse med en større restaurering også fik et rigtigt tårn igen.

Søfart

Stubbekøbings beliggenhed har helt tilbage fra middelalderen betydet, at der ofte kom skibe forbi, og hvis de ankrede op foran byen, betød det ekstra liv. Det var først efter havnen blev bygget, at der for alvor blev taget initiativ til, at større skibe kunne besejle Stubbekøbing.

Det havde længe været en torn i øjnene på bystyret, at passagerer og post, der kom nordfra måtte sejle til Gåbense og derfra videre til Stubbekøbing med "Dagvognen", der standsede ved posthuset på hjørnet af Vesterstræde og Vestergade.

1901. Dagvognen ved posthuset på hjørnet af Vestergade og Vesterstræde.

Derfor indsendtes i 1856 et andragende til generalpostdirektøren, hvori det blev foreslået at lade dampskibet sejle her til byen i stedet for til Gåbensø. Det blev bevilget. Det var derfor et stort øjeblik for Stubbekøbing, da D/S "Vildanden" den 1. juli 1859 for første gang lagde til kaj med "Post, Passagerer, Fragtgods og Kreaturer". Dermed var den direkte forbindelse til Sjælland etableret. Desværre blev det ingen succes, for DFDS, der i 1875 havde overtaget ruten, lukkede den allerede i 1876, da "Trafikken er aldeles forsvindende".

I 1866 havde DFDS åbnet en rute mellem Stubbekøbing og København. To gange om ugen anløb de to dampskibe "Saxo" og "Falster" byen. Det at have kontakt med landets hovedstad blev anset for at være af stor betydning. Denne forbindelse blev

opretholdt omkring 60 år.

Der skete ikke meget i de år uden, at købmændene Boas og Wulff var involveret på den ene eller anden måde. Således også da man oprettede "Dampskibsselskabet Stubbekøbing", og den 1. september 1881 påbegyndte dampskibet "Stubbekøbing" sejladsen med daglige ture til Masned Sund.

Dampskibet "Stubbekøbing"

Selskabet overtog også "Bådposten" til Bogø, hvorfra der så var forbindelse til Møn. Da ruten i 1933 blev nedlagt og erstattet med en rutebil, mistede Stubbekøbing et karakteristisk træk i byens daglige liv. Nok var det besværligt, og sejladsen tog lang tid, - men det var en skøn tur. Det var borgerne i den lille by enige om. Derfor forsøgte man at opretholde søforbindelsen med Sjælland, men forsøget strandede, inden det var begyndt.

Andre private oprettede også forbindelser med det øvrige land. Således begyndte skipper E. Gjerstrup i 1851 at sejle

regelmæssige ture mellem Stubbekøbing og København, ganske vist med mindre skibe, men ruten havde en vis betydning med hensyn til fragtgods. Den blev indstillet engang i 1930erne.

Som det fremgår, var der sket meget med Stubbekøbings søfart, siden den første købmand Wulff i 1811 under krigen med England blev reder for kaperbåden "Stubbekøbing". Samme år opbragte han det første fremmede skib og tjente derved den store sum af 9.616 rigsdaler.

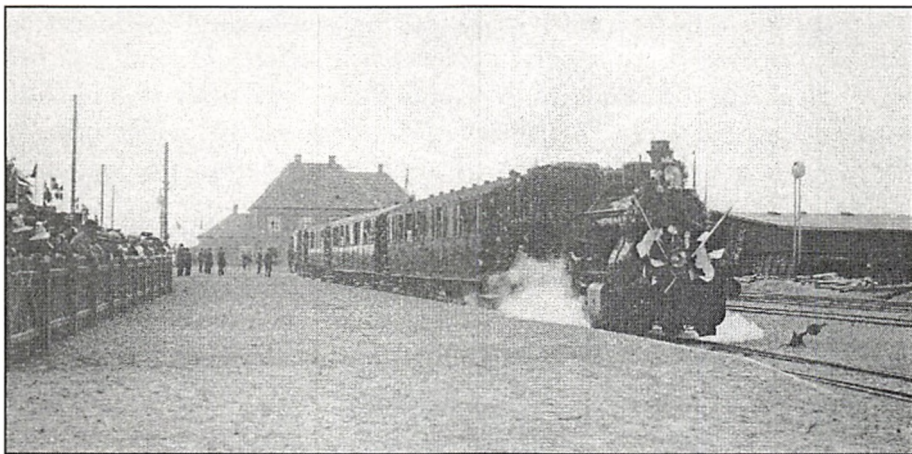
Gennem flere århundreder fandt overfarten mellem Møn og Falster sted fra Grønsund. Der knytter sig som bekendt megen historie til det gamle færgested. Mest kendt er historien om Marie Grubbe, der fik en kummerlig tilværelse i "Borrehuset", og da manden var *"en doven og fortrukken slyngel"*, var det Marie Grubbe, der måtte trække færgeljollens årer. Det Classenske Fideikommis købte i 1826 færgeprivilegiet, og i de følgende årtier var færgestedet stærkt besøgt, ikke mindst den hyggelige færgetro. Denne blev nedlagt i 1879, og overfarten fik i de følgende år mindre og mindre søgning.

Efter bygningen af broen mellem Sjælland og Møn og dæmningen mellem Møn og Bogø i 1940erne blev en realitet, var færgefarten ved Grønsund uden betydning. Man enedes om at etablere en færgeforbindelse mellem Bogø og Stubbekøbing, der på den måde fik et nyt karakteristisk træk i sin dagligdag. Stubbekøbing har i mange år nydt godt af de mange turister, der især om sommeren sejler med den lille færge.

Stubbekøbing - Nykøbing F – Nysted Banen

Stubbekøbing ønskede omkring år 1900 - som alle større og mindre byer i Danmark - at få egen jernbaneforbindelse. Man søgte derfor i 1908 om tilladelse til at oprette en jernbane til Nykøbing F., og den 26. maj 1911 kunne jernbanen indvies. Det var i sandhed en skelsættende begivenhed, der i de følgende fem

årtier fik stor betydning for Stubbekøbing og ikke mindst for omegnens landmænd.

Stubbekøbing-Nykøbing-Nysted-Banen fra indvielsen i 1911.

I 1920erne drøftede man også muligheden for at anlægge en jernbane til Nørre Alslev, men det blev ved tanken. Man indså vel, at en sådan bane ikke ville være rentabel, selv om den ville have skabt en direkte forbindelse til hovedbanen til København,

Med den voksende biltrafik, både last- og persontrafik, efter 1945 blev Stubbekøbing-Nykøbing F. banens betydning mindre og mindre, og kort efter 50 års jubilæet blev den nedlagt. Endnu en epoke var slut.

Handelshuse og andre virksomheder

For Stubbekøbings vedkommende er der to handelshuse, som især har betydet meget for byens handel og har skabt historie - nemlig firmaerne O.C. Boas og P. W. Wulff, hvoraf det sidste stadig er med til at sætte sit præg på byen.

I 1851 grundlagde O. Christoffer Boas en manufakturforretning i en sidegade, men flyttede i 1856 til en smuk bygning i

Vestergade. Samtidig med flytningen åbnedes et skrædderi, og forretningen fik et stort nyt sortiment af varer, og som annoncen fortæller, så er *"i alle afdelinger udvalget det største og priserne de billigste"*. Da firmaet var på sit højeste, beskæftigede det ca. 25 ansatte *"og hørte til de betydeligste i stiftet"*. Grundlæggeren O.C. Boas var i mange år byrådsmedlem og udnævntes for sine fortjenester for byen til *Ridder af Dannebrog*. Efter sigende var Boas en *"stille og bramfri mand"*, der interesserede sig meget for de små i samfundet.

O. C. Boas' forretning i Vestergade ved 50-års jubilæet i 1901.

Efterfølgeren, der var en brorsøn af stifteren, hed også O.C. Boas, og han ombyggede i 1898 ejendommen og indrettede *"de nuværende smukke lokaler, der er nogle af provinsens bedste"*, som det står anført i *"Danske Købstæders Historie og deres Erhvervsliv"* fra 1917.

Det største og betydeligste handelshus var - og er - P.W. Wulff. I seks generationer har firmaet præget Stubbekøbings handel og trivsel. Omkring år 1800 kom den kun 20-årige Wulff Moses Wulff til Danmark fra Mecklenburg. Det var hans hensigt at opkøbe korn og sende det til det sultende Nordtyskland, men han blev i Danmark, kom til Stubbekøbing, fik dansk borgerskab, og den 5. juni 1801 fik Wulff tilladelse til at handle med *"indenlandske alenkram, samt ostindiske, kinesiske og andre toldbare varer"*. Som der er skrevet om Wulff Moses Wulff i hæftet om købmandsslægten i anledning af 200 års jubilæet: *"Han var dog ikke vidende om, at han dermed lagde grunden til en forretning, som har levet sammen med byen og sat sit præg på Stubbekøbing i 200 år"*.

Firmaet P. W. Wulffs personale med værktøj og redskaber opstillet i forbindelse med firmaets 100-års jubilæum.

En af de dygtigste købmænd i firmaet hed Peter Wilhelm Wulff, der overtog forretningen i 1866. Han forstod at udnytte alle muligheder og havde det store overblik, men havde også øje for detaljerne. Han var meget nøjsom, og alt det, der kunne anvendes, blev anvendt, f.eks. papir og sejl garn. Og da han besad *"den rette købmandsånd og energi forenet med dygtighed, fik han snart forretningen ind i den rette gænge, og det tog det opsving, der førte den frem til en af de ledende provinsforretninger"*. Det er ikke uden grund, at han blev kaldt *"Kongen af Nordfalster"*, et navn præget af beundring - og måske lidt misundelse. Der kunne også nævnes andre dygtige købmænd i firmaet P. W. Wulff, men det vil føre for vidt i denne sammenhæng.

Foruden de to nævnte store handelshuse har der naturligvis været en række af større og mindre virksomheder, som har haft stor betydning for byens daglige liv. Der var f.eks. omkring 1850 elleve skomagermestre i Stubbekøbing, og der var handskemagere, farvere, garvere, pottemagere og mange flere. Det fortælles, at antallet af håndværkere var så stort, at mange af dem levede en kummerlig tilværelse.

Møllegade med mange håndværkere, her skomager Wichmann, hvis far startede værkstedet i nabohuset.

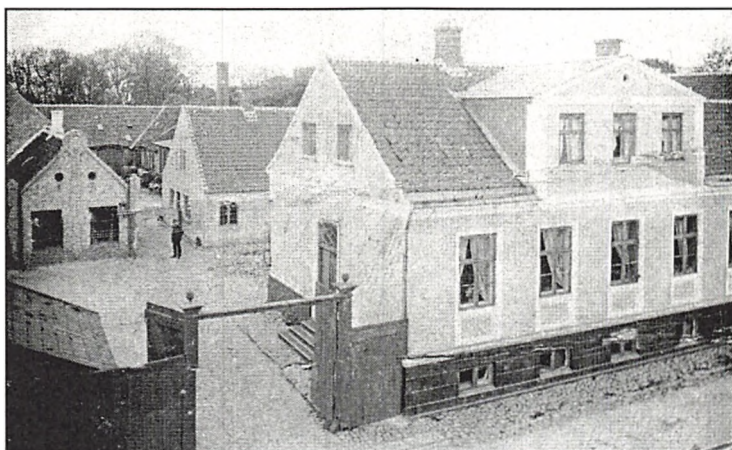
Enkelte af håndværkerne skabte deres egen fabrik. Her skal nævnes blikkenslagermester P. W. Hallengreen, der fra omkring 1858 opbyggede en gasmålerfabrik, der nød stor anerkendelse for sine produkter. Gennem forbedringer og nye opfindelser regnedes firmaet for det førende i sin art i Danmark. Hallengreen skabte en virksomhed, der foruden at fremstille gasmålere også lavede kviksølvbarometre, symaskiner, ja, sågar musikinstrumenter såsom kontrabas og tuba. Fabrikken beskæftigede på sit højeste ca. 80 mand, så det var et hårdt økonomisk slag for byen, da virksomheden blev lukket. Grunden til dette var, at arvtageren til firmaet, sønnen Helmuth Hallengreen, døde i en ung alder, og virksomheden, der derefter kom på fremmede hænder, blev i 1932 flyttet til hovedstaden. Reparationsværkstedet fulgte efter i 1933. Det fortælles, at Hallengreen havde bestemt, at gasmålerfabrikken ikke måtte

flyttes fra Stubbekøbing, men bestemmelsen kunne efter sigende omgås, da man ikke havde fået den tinglyst.

Hallengreens gasmålerfabrik var en af Stubbekøbings store virksomheder, da den i 1932 blev flyttet til København

En anden stor virksomhed var A. C. Rasmussens maskinfabrik, der blev startet af tømremester og møllebygger A. C. Rasmussen i året 1836, og han drev den til 1870, da den blev overtaget af sønnen Carl C. Rasmussen. Fabrikken fremstillede landbrugsmaskiner, især såmaskiner, der blev solgt ikke blot over det ganske land, men blev eksporteret i stort antal til udlandet. Fabrikken beskæftigede i gode tider 150 arbejdere, men depressionen i 30'erne og konkurrencen udefra blev for stor, og fabrikken måtte lukke. Det gjorde ondt i den lille by.

Fabrikken i Bagergade, hvor først A .C. Rasmussen fremstillede landbrugsmaskiner, senere fabrikerede først Nyboe & Nissen og derefter Vølund kedler her, hvor der nu er cigarkassefabrik.

Allerede året efter i 1939 flyttede A/S Nyboe og Nissen fra København til Stubbekøbing og overtog maskinfabrikens gamle bygninger og blev snart den førende virksomhed i Stubbekøbing med op imod 110 ansatte. Fabrikken fremstillede centralvarmekedler, stokere, højtrykskedler og pasteuriseringsanlæg m.m. Fabrikken havde en stor eksport, men fra omkring 1950 havde den trods alt lille fabrik i den store verden vanskeligt ved at klare konkurrencen, og senere blev den som bekendt solgt - og nedlagt. Det gjorde også ondt i den lille by.

Af andre virksomheder kan nævnes H. P. Rasmussen Kraghs store handeleggartneri, der blev grundlagt i 1891 og især var baseret på blomstergartneri, haveurter og frugter.

Firmaet Trojel og Hjorth, der i begyndelsen af 1900-tallet var en betydelig virksomhed, der solgte alle mulige varesorter, dog især

jernstøbegods, kolonial og isenkram.

J. M. Dressel, der i 1915 grundlagde sin forretning, der på salg af landbrugsmaskiner har haft stor omsætning.

*J.M.Dressels forretning i Havnegade. Firmaet flyttede i 1973 til
industrikvarteret på Tuemosevej.*

Fra bådeværftet i 1902. Til venstre en nybygning, til højre er det færgeren Grønsund, der bliver set efter.

I 1899 grundlagde skibsbygmester Otto Hansen "Stubbekøbing Skibsbyggeri", der i de følgende år byggede adskillige sejlskibe, større og mindre, foruden en del både.

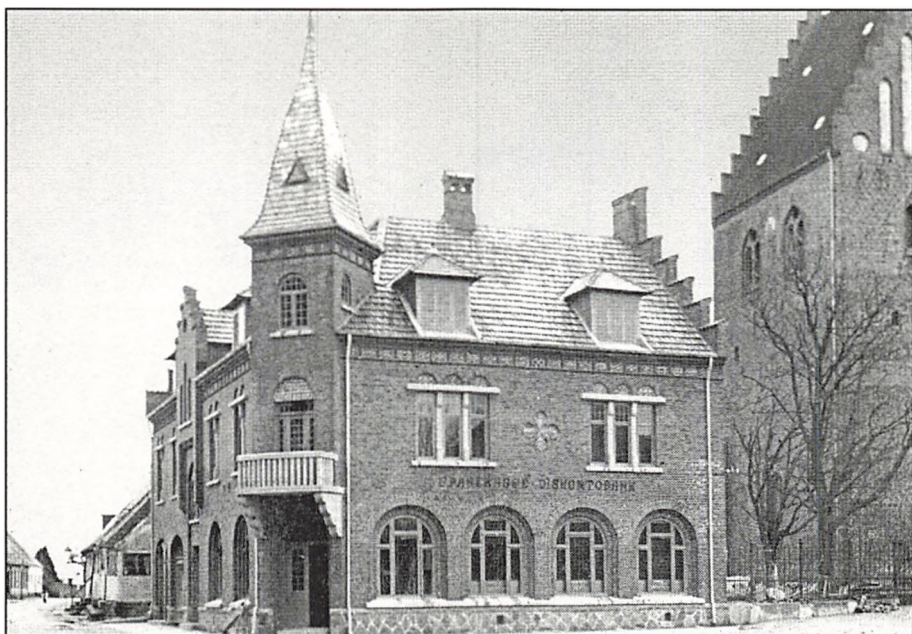
Flere andre kan nævnes. Men de fleste er nu kun historie. Det almindelige er, at en forretning åbner, drives nogle år, eventuelt skifter ejer eller ændres til en forretning med et andet varesortiment - for til sidst at lukke. Hvem ved f.eks. i dag, at ingeniør Torben Steffensen i 1949 lagde grunden her i byen til Danmarks første nøglefabrik, der i de følgende år slog sit navn fast ikke alene herhjemme, men også i udlandet.

De fire pengeinstitutter

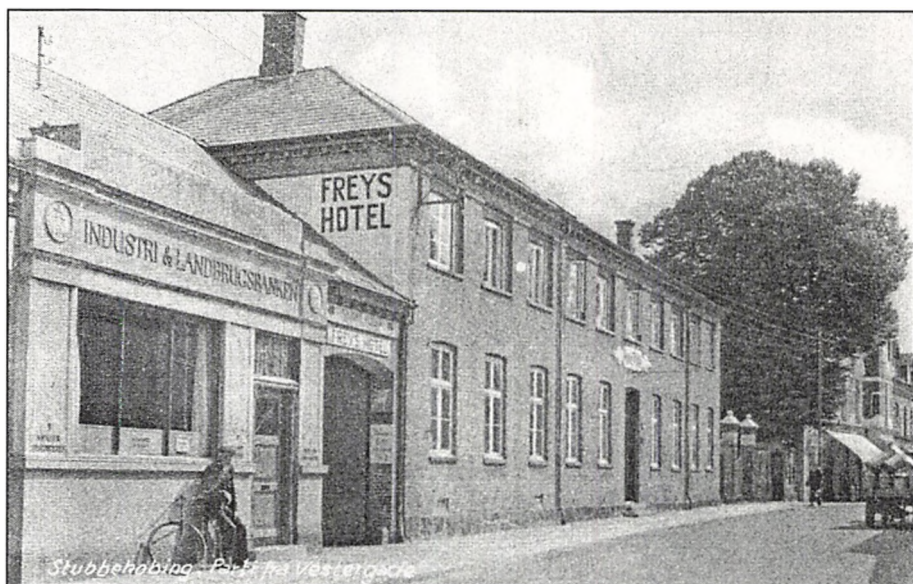
En by i fremgang tjener penge - og det var det, Stubbekøbing gjorde op igennem 1800- tallet, og der opstod derfor et behov for en sparekasse eller bank til at administrere pengene dels ved at

udlåne eller modtage indskud. Efterhånden blev der oprettet fire pengeinstitutter, nemlig Sparekassen for Stubbekøbing og Omegn, Nordfalsters Bank, Landbostandens Sparekasse og Industri- og Landbrugsbanken. Byens ældste pengeinstitut, Sparekassen for Stubbekøbing og Omegn, åbnedes allerede den 5. juni 1857, og den fik med tiden ” *stor betydning for byens handelsliv og samkvem med oplandet*”. Sparekassen har i tidens løb været igennem flere kriser, og omkring 1920 så man sig nødsaget til at indlede forhandlinger med Landmandsbanken og blev derefter en filial, men allerede i 1925 blev den igen selvstændig. I øvrigt havde Sparekassen telefon nr. 1! Sparekassen ejede den smukke ejendom på Torvet tæt ved kirken. I 1938 blev Anker Redsø direktør for Sparekassen.

Et andet pengeinstitut var Nordfalsters Bank, der startede den 23. november 1895 i lejede lokaler, men i tiden op imod Første Verdenskrig voksede banken støt, og i 1913 rykkede man ind i egne lokaler i Vestergade, men det var først i 1935, at banken flyttede ind i de lokaler, der nu er overtaget af Nordea. I 1932 blev Aage Olsen direktør for Nordfalsters Bank. Spare- og Lånkassen for Falsters Landbostand oprettede i 1884 en filial i Stubbekøbing og flyttede ind i Vestergade nr. 13. I 1946 blev Kurt Madsen bestyrer af filialen. Og endelig oprettede Lolland - Falsters Industri og Landbrugsbank i 1913 en filial her i byen, men den fik ikke samme betydning som de tre øvrige pengeinstitutter. I 1923 blev N. P. Jensen leder af filialen.

Sparekassen, der åbnede i 1857, opførte i 1903 bygningen på hjørnet af Torvet og Grønnegade. Gennem flere fusioner er sparekassen nu en del af Norddea

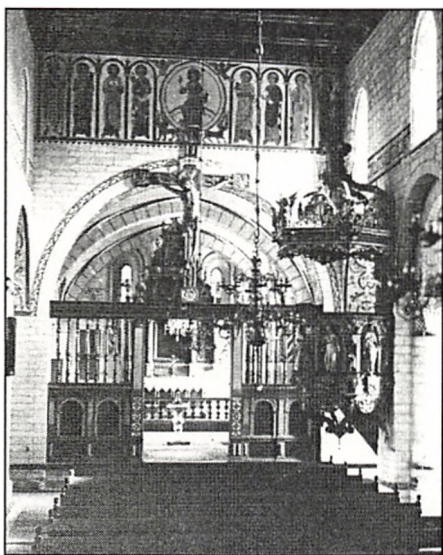
Industri- og Landbrugsbanken i Vestergade. I 1960 flyttede banken til den nye bygning på hjørnet af Torvet og Vestergade. Industri- og Landbrugsbanken blev i 1967 overtaget af Handelsbanken.

Kirke og skole

Stubbekøbing kirke - eller St. Anna kirke - som er blevet kaldt "*Falsters mærkeligste kirkebygning*", er opført i perioden 1150-1200 - og måske af Valdemar den Store. Når det kan tænkes, at denne konge har bygget kirken, skyldes det, at han på samme tid byggede St. Bendts kirke i Ringsted, og de to kirker minder arkitektonisk om hinanden. Det er derimod ikke tænkeligt, at byens borgere har været i stand til at bygge så stor en kirkebygning. Vi ved ikke, hvor mange indbyggere, der var i Stubbekøbing på den tid, men det havde for byen været en næsten umulig opgave at bygge en basilika af den størrelse, som tilfældet var, uanset om byens borgere var velstående eller ej.

Kirken har gennem århundrederne været udsat for mangt og meget, både nedrivninger og vandalisme. Hvem vandalerne var,

vides ikke med bestemthed, men Bering Liisberg, der har skrevet den omfattende bog om "Stubbekøbing gennem tiderne" fra 1912, har opstillet den teori, at dele af Stubbekøbing kirke er blevet nedrevet for, "på disse stenfattige kyster at yde materiale til en forsænkning af byens havn". Lignende eksempler på fjenders vandalisme ses andre steder i landet, f.eks. i København, så måske har Liisberg ret, når han antager, at det kan være Hansesæderne, der er skyld i vandalismen, selv om senere undersøgelser ikke har kunnet bekræfte teorien.

*Stubbekøbing Kirke
efter restaureringen i
1882*

Senere er kirken så blevet genopført og restaureret flere gange. Ofte med et mindre heldigt resultat. F.eks. da man i 1850 var tvungne til at forbedre det gamle, konge tårn og erstattede det med et lavt pyramidetag med et lille kors på toppen. Det pyntede absolut ikke på kirken. Derfor var det glædeligt, at man ved den store restaurering i 1881-1882 søgte så vidt muligt at gengive kirken dens oprindelige udseende. Tårnet blev blandt andet

noget forhøjet og atter prydet med de kamtakkede gavle. I 1883 fik kirken et nyt orgel.

Den oprindelige kirkegård omkring kirken blev nedlagt i 1862, og en ny blev anlagt ved Nykøbingvej. Kun enkelte grave er bevaret på den gamle kirkegård.

*Kirken med resterne af
den gamle kirkegård.
Nederst til højre i billedet
ses den gamle by pumpe.*

I lighed med andre købstæder havde Stubbekøbing en latinskole, men hvornår den er bygget vides ikke. Man ved dog med sikkerhed, at den har eksisteret i 1570, da den omtales i et kongeligt brev. Desværre levede skolen ikke op til formålet: at sende studerende til universitetet, for som det hedder i en indberetning fra 1680, ”*haver ingen deponeret til akademiet i mands minde*”, så det er forståeligt, at latinskolen blev nedlagt i 1740. Stubbekøbing skulle herefter nøjes med en dansk kristendomsskole. For øvrigt havde man haft en sådan skole i byen gennem længere tid, men nu fik skolen lidt bedre forhold, da den formentlig overtog latinskolens lokaler. Men også ”den danske skole” havde sit at døje med. Forældrene tog børnene ud

af skolen, fordi de ikke lærte noget, ikke engang deres abc kunne de, kun "udyder". Det skrives, at "efter et halvt års skolegang var de lige så kloge som før". Til gengæld kunne skolemesteren berette i 1792, "at opregne skolens mangler ville blive for vidtløftigt". Skolen lå på det tidspunkt i Møllegade. I året 1850 flyttede skolen ind i den bygning på Torvet, hvor posthuset nu har til huse. Der blev indrettet fire skolelokaler mod de to i Møllegade. Skolen blev nu kaldt Borgerskolen, og elevantallet var 135. Undervisningen omfattede de almindelige skolefag: religion, dansk, skriftlæsning, skrivning, regning, lidt fædrelandshistorie og lidt geografi samt gymnastik. Ikke så ringe endda.

Stubbekøbing Borgerskole. Da den nye skole ved Rosenvænget blev taget i brug i 1907, blev der posthus i skolens bygninger på torvet.

Senere kom flere fag til: sprog, aritmetik, geometri og naturhistorie med botanik. Endelig indførtes i 1898 "Alm. Forberedelseseksamen", der var en noget mere omfattende eksamen end den senere indførte "Mellem - og realeksamen". Omkring år 1900 var der så mange elever i skolen, at en udvidelse var nødvendig. Desværre egnede bygningen sig ikke til en udvidelse, hvorfor det blev besluttet efter mange og lange overvejelser at bygge en ny skole. Byen købte en grund ved Rosenvænget af købmand P. W. Wulff, og i årene 1906 og 1907 blev den skole bygget, som endnu er fundamentet i Stubbekøbing skole. Ved skolen blev der opført en pedelbolig og en folkebadeanstalt. Det lokale dagblad, "Stubbekøbing Avis", skrev i 1935, at skolen kunne gøre god fyldest i endnu en lang årrække. *"Den står med sine høje lyse lokaler som en af provinsens mest moderne - et kundskabernes tempel"*. I 1935 var der ansat ved skolen en overlærer, en viceskoleinspektør, seks lærere og fire lærerinder, og elevantallet var 270. Tallene fortæller, at der er sket en hel del siden da.

Stubbekøbing skole i 1910.

Stubbekøbings institutioner

Rådhuset i Stubbekøbing nævnes første gang i et dokument fra 1464, men det må formodes, at byens borgmester og råd havde haft et hus længe forinden. Hvor det lå vides ikke med bestemthed, men det sandsynligste er, at det lå på det sydvestre hjørne af Torvet.

Da byens rådhus brændte ned i 1551, var fattigdommen så stor, at man ikke magtede at bygge et nyt, hvorfor man i 1575 klagede sin nød til kong Frederik II, der udstedte et brev om, at byen måtte beholde 100 mark til at færdiggøre rådhuset for. Det var det beløb, som man skyldte i byskat, samt hele byskatten for det følgende år - dog påtales, at pengene kun måtte anvendes til rådhuset.

Da store dele af Stubbekøbing blev ødelagt under svenskerkrigen 1658 - 1660, må det formodes, at også rådhuset blev ødelagt. I begyndelsen af 1700- tallet ved man, at byen ikke havde noget rådhus. I midten af århundredet blev en gård på den nordlige side af Torvet indrettet til rådhus. Denne bygning blev nedrevet og erstattet af det nuværende, der blev bygget i 1860.

Det nye råd - ting og arresthus blev opført efter tegning af arkitekt Tvede og består af grundmur i to etager. Som det fremgår, var rådhuset fra starten også tinghus og arresthus. Byen ejede en fjerdedel og amtskommunen resten af bygningen. Da det blev indviet den 28. september 1860, var det byens stolthed. Det blev forsynet med fire hvide tavler med hver sin *"sentens"*. De fire sentenser er: *"Villie er ej landeret"*, *"Følg skik eller fly landet"*, *"Én konge, én tro, én lov"*, *"Lad dem styre, som forstået det"*. Midt på facaden står de meget fornuftige ord: *"Loven er lige for alle"*. Disse ord, som vi i dag til megen diskussion. Ja, en lokal redaktør gik så vidt som til at sige, *"at de stille hele byen i et latterligt lys, hvis beboere man let kunne antage stode i politisk oplysning meget langt tilbage for den øvrige befolkning, hvad dog meget langt fra er tilfældet"*. Den samme redaktør

foreslog, at de skulle slettes omgående. Heldigvis skete det ikke. Navnlig har ordene: *"Lad dem styre, som forstår det"* ofte givet anledning til et stille smil. Der er flere, der mener, at Stubbekøbings borgere endnu ikke har stemt på dem, som forstår det (!) Ting- og arresthuset er senere blevet flyttet, så rådhuset i dag benytter hele bygningen og mere til. Det er ikke for meget sagt, at Stubbekøbing har et smukt rådhus beliggende på en central plads i byen.

Stubbekøbing Rådhus med to af de hvide felter med sentenser.

Bemærk også den smukke gaslygte.

I 1862 oprettedes et sygehus i Stubbekøbing på Nykøbingvej. Det var meget beskedent, idet det kun havde 6 senge. Derfor byggede man i 1914-15 sygehuset på den daværende Alslevvej. Sygehuset, der også i dag fremstår som en smuk og stilren bygning, bestod af en medicinsk og en kirurgisk afdeling, og foruden sygestuerne var der en operationsstue og en

epidemiafdeling. Der havde tidligere været et epidemihus vest for byen ved lystanlægget. Sygehuset optog patienter fra selve Stubbekøbing og de omliggende kommuner. Senere blev det omdannet til tuberkulosehospital, hvor der navnlig var mange patienter fra Grønland.

Stubbekøbing sygehus på Hans Egedesvej danner nu sammen med det gamle alderdomshjem rammerne om Stubbekøbing plejehjem

Den 1. april 1919 blev Stubbekøbing alderdomshjem indviet, og det var til stor glæde for de mange ældre, hvoraf flere tidligere havde boet under yderst ringe forhold. I 1942 udvidedes hjemmet, så det bedre svarede til datidens forhold, da der foruden fire nye værelser blev lavet flere toiletter og håndvaske. Det var navnlig socialdemokraterne, som havde kæmpet for at få bygget det nye hjem for ældre.

For øvrigt fik samme parti i 1921 rent flertal i byrådet og kunne besætte borgmesterposten.

For at afhjælpe den værste sociale nød havde byen allerede i 1858 bygget fattighuset i Ringgårdsstræde. Det blev opført i to etager og indeholdt foruden økonomibolig, en samlingsstue, en sygestue og 14 "lemmestuer". Dertil kom et rum til kødkontrollen! Her kunne husvilde få tag over hovedet, men heller ikke stort mere, og fuld kost og logi fik kun de, der ikke kunne klare sig selv - hvad enten det skyldtes sygdom, druk eller alder. Man forstår, at der var mange, der var glade for det nye alderdomshjem.

Børneasylet, der blev oprettet i 1866, fik fra starten en god søgning af byens små borgere. Det blev måske ikke altid drevet efter de nyeste pædagogiske principper, men det fungerede, og efter udvidelsen i 1910 havde det plads til 40 børn.

Asylet blev oprettet på initiativ af læge Hans Rostrup, som også var den store sponsor, på en grund skænket af konsul Benzon.

Efter asylet ses "Elvers Minde" og bagest til venstre på billedet ses Missionshuset.

En af de største begivenheder i Stubbekøbings historie var indvielsen af gasværket den 20. december 1863. Det var et af de første gasværker i provinsen. På den tid var der på Lolland - Falster kun Nakskov, der havde et. Det var nogle vanskelige forhandlinger, der var gået forud. Havde det ikke været for daværende borgmester Oxenbøll, der i København traf en ingeniør Thorning, der havde begyndt at anlægge gasværker i provinsen, havde byen måske ikke fået et gasværk. Thorning, der gjorde borgmesteren meget interesseret, tog med byens første mand til Stubbekøbing og talte så godt for sig over for byrådet, at man efter endnu mange forhandlinger blev enige om at modtage ingeniørens forslag. Betingelsen var, *"at hr. Thorning forpligtes til for egen regning og mod behørig sikkerhedsstillelse at drive gasværket i de første fem år"*. Kommunen overtog værket i 1869. "Stubbekøbing Avis" skrev den 21. december 1863: *"Gasværket i Stubbekøbing er nu taget i brug; i går aftes var nemlig for første gang byens gader oplyste, hvorfor man også hele aftenen så en mængde skuelystne spadsere gennem gaderne"*. Der var i første omgang opstillet 28 gadelygter, og gasværket blev senere udvidet, men også det blev en skønne dag indhentet af "den moderne tid".

Fra et byrådsmøde i slutningen af 1880'erne ses omkring bordet fra venstre: købmand V. Schultz, købmand P. W. Wulff, Tømmremester Hemmingsen, købmand Trojel, lærer R. C. Andersen, Købmand Boas, læge Hans Rostrup. Stående bagved: apoteker Reddelin og snedkermester Arentzen. Siddende ved pulten fuldmægtig Madsen

Andre bygninger

Den ældste præstegård, man har kendskab til, lå på hjørnet af Grønnegade og Klokkerplads, men den led samme skæbne som så mange andre huse, som svenskerne brændte ned i 1658 - 1660. I over 100 år derefter havde Stubbekøbing ingen præstegård. Det hjalp ikke, at Højesteret påbød i 1662, at der skulle opføres en præstegård. Byen magtede det ganske enkelt ikke. Præsterne måtte enten leje sig ind i en bolig eller købe et hus eller en gård. For eksempel ved vi, at sognepræst Lauritz Jacobsen Alsbach, der var svigersøn af Hans Egede, ejede en gård på hjørnet af Møllegade og Ringgårdsstræde. Her boede Hans Egede i 8 år til sin død i 1758. Først omkring 1860 kom der gang i planerne om at bygge en præstegård, og i 1863 kunne

sognepræsten endelig flytte ind i præstegården på Torvet.

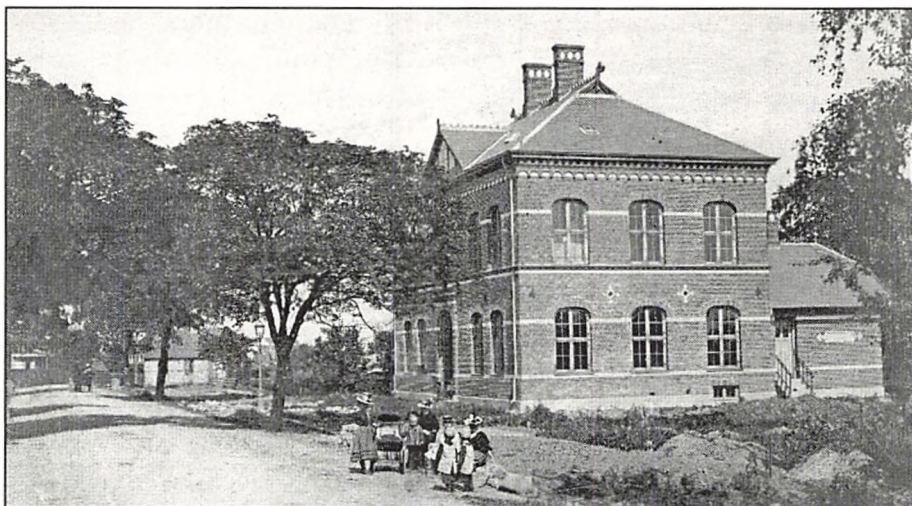
En anden bygning, der har været rammen om menighedslivet i Stubbekøbing, var missionshuset "Bethania", der blev opført i året 1900, men blev senere nedrevet til fordel for en udvidelse af skolen.

Et kapitel for sig er håndværkerboligerne i Stubbekøbing. Håndværker- og industriforeningen tog allerede i 1886 initiativ til at påbegynde den første stiftelse eller fribolig i Møllegade, og den blev afsluttet i 1893. Friboligen skal være en bolig for gamle eller trængende håndværkere, disses enker eller ugifte døtre og rummer 8 lejligheder. I 1936 blev friboligen på Møllegårds Alle bygget. Midlerne til at drive boligerne kom blandt andet fra de engang så kendte høstfester, som kunne samle mange hundrede mennesker. Tanken var, at der efterhånden skulle bygges flere friboliger.

"Elvers Minde", der ligger på Asylvej, blev stiftet af partikulier C.F. Elvers ved fundats af 1860. Huset indeholder fire lejligheder til fribolig for værdigt trængende familier eller enlige personer. Fra starten var det kun stifterens slægt, der kunne benytte friboligen.

Det var også håndværker- og industriforeningen, der stod bag oprettelsen af en teknisk skole i Stubbekøbing. Ganske vist havde lærere fra Borgerskolen begyndt en undervisning i midten af 1800- tallet af håndværkerlærlingerne. Undervisningen foregik delvis om søndagen og fik ingen nævneværdig betydning. Det var først, da håndværkerforeningen overtog ledelsen af skolen i 1862, at den fik sin berettigelse. Undervisningen foregik nu om aftenen, og selv om det kneb noget med interessen i starten, så vovede foreningen i 1894 at opføre en "Teknisk

Skole” på Nykøbingvej, og i mange år tjente den sit formål.

Teknisk skole i 1896. Bemærk også, at her står en gaslygte.

Af andre fine gamle bygninger bør nævnes det gamle apotek, der lå på hjørnet af Vestergade og Apotekerstræde. Stubbekøbing apotek blev åbnet i 1814. Ganske vist havde der været apotekere før i byen, men *”forsyningen af medikamenter havde været af mere tilfældig art”*. Det var først med moderniseringerne under apoteker H. C. Køpke, der overtog apoteket i 1946, at apoteket fuldt ud kunne tilfredsstillе tidens krav. Siden er apoteket flyttet til en nærliggende, men ikke kønnere bygning.

I Stubbekøbing fandtes før i tiden et toldkammer, der for længst er nedlagt, og et postkontor, der i skrivende stund også er påtænkt nedlagt.

Stubbekøbings Perle - det skønne lystanlæg

"Nogen smukkere naturperle end Stubbekøbing anlæg findes ikke.... Byen er stolt af sit anlæg". Så flotte var ordene i dagbladet Ny Dag den 29. april 1954.

Når Stubbekøbings borgere skulle nyde den smukke natur, gik man en tur langs vandet, men det var først med anlæggelsen af Dosseringen omkring 1839, at der blev en "strøgtur" ud til en lermark, som den lokale skytteforening brugte til øvelsesplads.

På et borgermøde i 1881 fik købmændene Boas og Wulff til opgave at forsøge at omdanne den nytteløse plads til et anlæg. Man købte arealet af "Møllegården" for 5000 kr., som blev skaffet dels ved frivillige bidrag og ved tilskud fra kommunen. Og så gik man i gang. Overlærer R. C. Andersen blev drivkraften i det store arbejde, det var at skabe et anlæg. *"Med utrættelig energi - og med små midler - fik han lagt grunden til det nuværende anlæg".* Der blev foretaget en indsamling, der indbragte 1400 kr., og byen gav 1000 kr. I vinterens løb blev der plantet 17000 planter af forskellig art, som man fik fra forskellige planteskoler, og Andersen fik Det Classenske Fideikommis og Botanisk Have i København til at skænke nogle af de mange træer, der skulle plantes, og i mere end hundrede år var anlægget en pryd for byen. Anlægget omfattede i starten kun 5 tdr. land, men senere kom området ved fyret med, så det dækker et areal på 11 tdr.

Taknemmelige borgere satte i 1903 en mindesten for overlærer R. C. Andersen, som blev den virkelige skaber af anlægget. Den står ved "Udsigten", og den bærer inskriptionen: "Overlærer R. C. Andersen, 1839 - 1900. Tak for din livsgerning".

I 1894 opførte købmand P. W. Wulff en lille musiktribune, hvor byens hornorkester gav koncert om søndagen, og efter 1896 kunne man slutte besøget af med en kop kaffe i den nye pavillon, som blev opført af restauratør Keis.

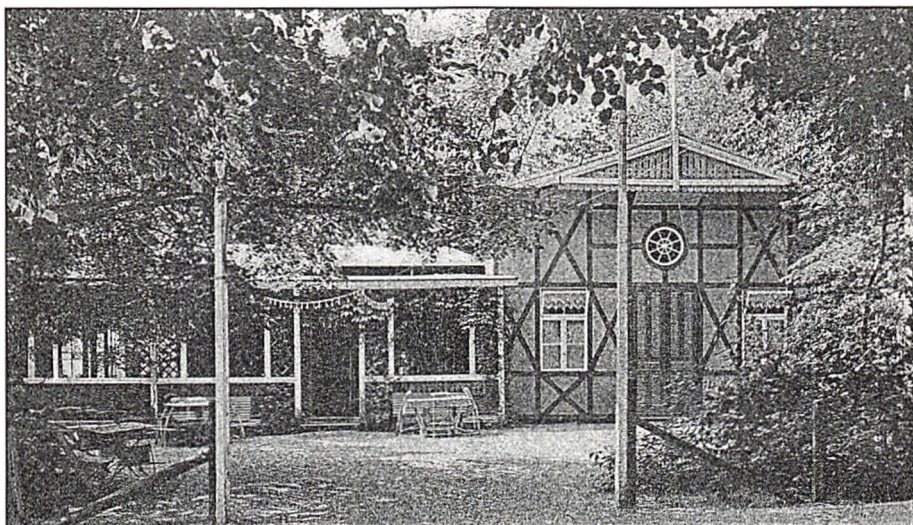
Byrådet sørgede for anlæggets pasning ved at ansætte en gartner hele året rundt. Desværre har de seneste byråd ikke haft samme forståelse for anlæggets betydning for Stubbekøbing.

Musiktribunen ved "Udsigten" i anlægget. De tre herrer er P. W. Wulff, Jens Rasmussen, der stod for det daglige arbejde, og R. C. Andersen, der planlagde anlægget og skaffede de mange sjældne planter.

Et citat fra Stubbekøbing Avis fra 1935 lyder: "Anlægget er den plet, der førte Stubbekøbing frem til at blive "Sydhavsøernes" perle". Et andet fra Ny Dag i jubilæumsåret 1954 viser ligeledes, hvordan man dengang betragtede anlægget: "...de mange turister, der hvert år gæster byen, bliver oprigtigt overrasket over at finde et stykke natur, der rummer så megen skønhed".

Store ord måske, men alligevel...

Pavillonen på Gamle Landevej, hvor Stubbekøbinghallen nu ligger.

Kendte folk i Stubbekøbing

Der har været nævnt flere personligheder, der i tidens løb har sat deres præg på Stubbekøbing, men der har naturligvis også været en række af byens andre borgere, som har været med til at tegne bybilledet. Her vil jeg kun nævne tre af de kendteste restauratører.

Endnu er der folk, der kan huske Helene, der var krokone på "Nielsens Minde", der lå på hjørnet af Vestergade og Havnegade. Helene Jørgensen havde sin helt specielle måde at drive kro på. Der var ikke nogen form for servering, og betalingen måtte man også selv klare, men Helene kunne snakke med folk, hun kunne vejlede, og hun kunne formane, og for mange blev "Nielsens Minde" deres andet hjem. *"Hos mig skal man ikke komme og råbe og skrige og bande, for det er ikke meningen, og det er der heller ingen, der tør"*. Det hjalp heller ikke, man kom ind til Helene med en kæfert hentet andre steder. Hun var der straks.

"Du behøver ikke at sætte dig. Du har fået nok!" Fulgte man ikke ordren, kunne man få karantæne helt op til 10 år.

Nielsens Minde på hjørnet af Vestergade og Havnegade

Helene var også digter. Hun kunne skrive alle slags vers. Her er et enkelt, som hun skrev efter hun og manden fik en kautionsøretæve på 86.000 kr.

*"Jeg lever som en vingskudt fugl,
der basker omkring.*

*Jeg må med sorgen så tit lege skjul
og dølge over ting,*

som fremmede ikke så gerne skal se.

*Tit kunne jeg græde, men må dog le
og skjule det sorgfulde sind"*

Helene var en personlighed, og det var Karl Hansen, der i mange år drev restaurant "Landmanden" også. Han påstod selv, at han ikke var kunstkender, men alligevel var alle restaurationens lokaler fyldt med malerier, kendte og mindre kendte i skøn forening. Han havde kærlighed til malerier, hvilket man kunne mærke, når han fortalte om de seneste indkøb. Karl begyndte først at samle på malerier for alvor i 1940. Før den tid havde hans store interesse været ridning, og hver dag red han en tur gennem Stubbekøbings gader, men så en skønne dag blev han slået af hesten, og så sagde han farvel til ridesporten og begyndte at samle på malerier.

"Landmanden" blev drevet efter gode gamle traditioner, og der kom dagligt stamgæster for at få deres "knækbajer", som en enkelt øl efter arbejdstid hed. Der kunne også serveres for mange gæster. Før i tiden var det ikke ualmindeligt, at der på valgdage og til dyrskuer kom 400-500 gæster, der skulle have mad. Det foregik i et stort telt i gården.

En anden kendt restauratør var Johannes Jensen, der ejede "Grønsund". Det var arbejdernes højborg, og det siges, at adskillige af fagforeningerne i Stubbekøbing er blevet stiftet her.

Og man kunne komme i "Himmerige", hvis man besøgte restaurationen, der lå i Bagergade.

Andre kunne nævnes, for eksempel nogle af de folk, der har stået i spidsen for sporten i Stubbekøbing. Navnlig inden for fodbold og badminton har Stubbekøbing gjort sig gældende. Hvem husker i dag, at Stubbekøbing i 1937 fik provinsens første badmintonhal, og det kom til at betyde, at interessen netop for denne sport voksede, og klubben har flere gange været blandt de førende på Lolland-Falster.

Stubbekøbing Badmintonhal, der var provinsens første, lå på gammel Landevej, hvor der nu er sportshal.

Det er også interessant at læse om turistforeningen og det arbejde, den gjorde for at fastslå byens særegenheder. Formanden, stationsforstander Sørensen, udtalte blandt andet i 1954: *”Vi arbejder for tiden med et større projekt, nemlig på ny at få skabt en sandstrand langs Dosseringen, en virkelig fin badestrand, så vi også har en sådan at byde på.....vi er ved at indhente forskellige oplysninger....og vi håber, at tanken er realiseret til næste turistsæson”.*

Stubbekøbing under krigen

Stubbekøbing har været ”besat” flere gange. Både fjender fra nord og syd har været herrer i byen og ofte ødelagt store dele af den, men den værste ødelæggelse fandt sted mellem 1658-60, da svenskerne flere gange huserede. Det, der blev skånet i første omgang, blev ødelagt i anden.

Besættelsestiden udgør et særligt kapitel i Stubbekøbings historie. Byen var ikke midtpunkt for store begivenheder eller

overgreb fra tysk side. Først i 1944 kom der en større forlægning af tyske tropper. På eet punkt har den indskrevet sig i besættelsestidens historie, idet omkring 500 jøder blev over Stubbekøbing hjulpet til Sverige.

Den første transport forløb ikke uden dramatik. Umiddelbart før jødeforfølgelserne i København var mange jøder flygtet, og en del af dem boede på Freys hotel i Stubbekøbing, men her kunne de ikke blive boende. De skulle videre, og derfor besluttede en selvbestaltet komite, der bestod af tre mænd, nemlig bankbestyrer N. P. Jensen, sagfører Ernst Thomsen og sognepræst Niels Lund, at forsøge at sende jøderne til Sverige fra Grønsund færgested. Det lykkedes, men allerede samme aften blev der razzia i byen, men da var jøderne på vej til Sverige. En eller anden havde fortalt tyskerne, at der var jøder i Stubbekøbing.

Senere blev transporterne sat i system, og den 7. oktober 1943 gik den første store transport af sted. Senere fulgte mange efter. Jøderne var indkvarteret i forskellige hjem, inden de blev udskibet fra Grønsund, Sortsø eller Hesnæs.

Alle Stubbekøbings indbyggere var efterhånden blevet klar over, hvad der foregik, og før eller senere skulle det gå galt. En stikker alarmerede den 16. oktober 1943 tyskerne, der besatte ikke alene hele byen, men også de tre færgesteder. På forskellig vis blev jøderne, der havde haft opsamlingssted i Moseby præstegård, underrettet, og de nåede at forsvinde, inden tyskerne nåede frem. Blandt flygtningene var en hollænder og en polak. Sidstnævnte blev anholdt og senere dømt til døden i Tyskland.

Foruden jøderne blev der sendt 18 engelske unge piger, som krigen havde overrasket på et dansk gymnastikkursus, til Sverige. Også nogle danske officerer og en engelsk flyverpilot benyttede flugtvejen fra Nordfalster.

Stubbekøbing havde naturligvis også en modstandsbevægelse, der trådte i aktion den 5. maj 1945, men heldigvis foregik afvæbningen af de tyske tropper uden problemer. Situationen var ellers alvorlig nok for Stubbekøbings borgere. De mange flygtninge, der var strømmet til byen, var en stor belastning, og på reden lå et lazaretskib og 10 tyske hurtigbåde, der var spækket med soldater, våben og ammunition, men den tyske chef forstod heldigvis, at slaget var tabt.

Freden var igen kommet til Stubbekøbing.

Tyske soldater på havnen. Ved kajen lazaretskibet "Rügen".

Kongebesøg i Stubbekøbing

I dag er der ingen der ved, hvem der var den første danske konge, der besøgte byen. Under et stort søslag omkring 1296 slog Erik Menved en fjendtlig flåde på flugt i Grønsund, og det kan vel tænkes, at han har benyttet lejligheden til et besøg

Stubbekøbing! Vi ved det ikke. Derimod er det sikkert, at Christian I i 1453 besøgte byen og under sit ophold stadfæstede dens privilegier. Allerede i 1456 var han her igen, og i september måned 1551 var Christian III på besøg. Allerede i juni samme år havde Stubbekøbing fået besked på, at de skulle "holde kongen en nat", dvs. skulle underholde kongen og hans følge et døgn, når kongen på sin rejse kom til Falster. Det var en stor byrde at lægge på en fattig by.

Ikke alle kongebesøg har været lige heldige. I juli måned 1725 kom kong Frederik IV og dronning Charlotte Amalie på besøg, og da det kongelige vogntog kørte gennem Vestergade med "*gny og larm og vældige gangere foran*", skete det uheldige, at hestene, der trak en af vognene, trampede et brønddæksel i stykker, og vognen sad fast. Om hestene faldt i brønden vides ikke, men kongen var mildest talt meget misfornøjet.

I 1809 besøgte kong Frederik VI byen. Kongen sejlede til Falster ved Grønsund, kørte derefter til Hestehoved og inspicerede batteriet og dets besætning. Senere kørte kongen til Stubbekøbing, hvor han var en nat, men allerede næste morgen drog han videre. Om han talte med købmand Wulff om at udruste et kaperskib i krigen mod englænderne, melder historien intet om.

Anderledes festligt skulle det være i 1840, da kong Christian VIII havde lovet at besøge byen. Et festmåltid blev bestemt, og en kasse vin blev købt, dog med det forbehold, at den kunne returneres, hvis kongen ikke kom. Og det var heldigt, for kongen kom ikke.

Bedre gik det i 1843, da Christian VIII med dronning og kronprins, den senere Frederik VII, under stor festivitas aflagde besøg. Der blev sunget og råbt hurra i lange baner, og kongen sagde god for tegningerne til det nye rådhus. Det blev et rigtigt

kongebesøg.

Det var derimod et kort besøg, kong Frederik VII aflagde den 15. august 1861, da han kom sejlene til Stubbekøbing i kongeskibet "Slesvig". Det blev liggende ude på reden, og kongen aflagde kun en visit i byen.

Kong Christian X på besøg i Stubbekøbing i 1934. Kongen er på vej til skolen, hvor han overværede undervisningen.

Derimod var kong Christian X en flittig gæst i Stubbekøbing. Kongen og dronning Alexandrine kom sejlene i kongeskibet "Dannebrog", ankrede op ud for byen og kom sejlene i den kongelige chalup til en kongelig modtagelse. Under et besøg fik kongen øje på indskriften på Rådhuset om, at loven er lige for alle. Han stod og kiggede lidt, og så sagde han: "*Det var dog den største løgn!*" Kongen besøgte vist nok Stubbekøbing sidste gang i 1934.

I anledning af Stubbekøbings 600 års jubilæum som købstad lørdag den 1. maj 1954 besøgte kong Frederik IX og dronning Ingrid byen. Kongeparret deltog i festlighederne på forskellig vis, blandt andet ved en gudstjeneste, hvor pastor Clausen prædikede. Det fortælles, at kongen, da "Dannebrog" ikke var sejlklar, gerne ville have haft besøget udsat en uges tid, men

byen insisterede på at holde sit jubilæum, når rette tid var, og derfor måtte kongen tage toget til Nørre Alslev og det sidste stykke med bil. Det var man for øvrigt glad for i Nørre Alslev, for så var der en lejlighed til at få stationsbygningen gjort i stand.

Der har som bekendt været dronningebesøg flere gange i de senere år.

Dagligliv i hundrede år

De fleste ældre borgere i Stubbekøbing kan sikkert huske, hvordan byen så ud for 50-60 år siden, og kan også huske, hvordan man levede og boede. Der var ingen fjernsyn og kun få køleskabe og næsten ingen biler. Krigen havde skabt varemangel og knaphed på mange ting, men der var noget andet. Man kunne f. eks. gå i biografen nede på Torvet eller til teaterforestilling på Freys hotel. Der var et borgerskab og en driftig arbejderstand, der var igangsatte på mange måder. Der var også større klasseforskel. Byen var en mini-købstad på godt - og mindre godt.

I det hele taget gjaldt det, at der var et stort sammenhold blandt byens borgere for få årtier siden. Alle kendte alle, og man besøgte hinanden inden for den kreds, man tilhørte, det være sig socialt, politisk eller religiøst. Omkring 1950 var der 80 foreninger i Stubbekøbing.

Hvordan byen så ud, og hvordan de fleste af Stubbekøbings indbyggere levede og boede for 150 år siden, er det straks meget vanskeligere at få klarhed over. Det er som regel kun de velbjergedes historie, man læser om, det vil sige byens myndigheder og de store handelshuses mænd. Den almindelige mands vilkår læser man ikke så meget om.

Forfatteren Jens Andersen, der har skrevet den store nye biografi om H. C. Andersen, fortæller om forholdene i Odense i første halvdel af 1800-tallet, og det kan sikkert antages, at

forholdene i Stubbekøbing ikke var stort anderledes, selv om byen var meget mindre end Odense. Jens Andersen fortæller, at husene i Odense var meget små, ofte kun et enkelt værelse til én familie, og der fandtes ingen ordentlig vandforsyning, kloakering eller organiseret bortkørsel af alle former for affald, og dertil kom, at gaderne var elendige.

I Stubbekøbing begyndte man først at brolægge de vigtigste gader omkring 1815.

Hvis vi kan sammenligne Odense og Stubbekøbing, så flød forureningen fra møddinger og rendestene, og denne uhumskehed *"forplantede sig til folks levemåde og omgangstone"*. Der var mange dybt forarmede mænd og kvinder, der ofte måtte tigge eller stjæle sig til det daglige brød.

En beskrivelse af Stubbekøbing fra 1908 fortæller dog, at natrenovationen var overdraget i entreprise til avlsbruger Niels Nielsen.

Fra midten af 1800-tallet gik det frem med stormskridt for Stubbekøbing. Byens indbyggere tjente gode penge, og det kom alle til gode. Der blev bygget som aldrig før. Stubbekøbings borgere viste initiativ og livskraft. *"Byen havde været slået - men ikke slået ud"*, som Lolland-Falsters Venstreblad skrev i 1954.

Det er derfor med god grund, at de hundrede år fra 1854 - 1954 er skildret som byens "guldalder".

Historier fra Stubbekøbing

I begyndelsen af 1700-tallet var Stubbekøbing garnisonsby. To rytterkompagnier var indkvarteret i barakker, der lå på Asylvej og Elversvej. Begge gader hed dengang "Barakkerne".

En kold og mørk vinteraften omkring midnat den 12. februar 1723 hændte der noget, der rystede den lille by: Ritmester Hans Chr. Kås blev skudt i Vestergade. Skuddet kunne høres vidt

omkring. Drabsmanden blev dog snart fanget. På et gærde fandt man en tøjlap, der stammede fra en militærkappe - og den manglede på rytteren Niels Pedersen Birchs kappe. Rytteren tilstod straks og fortalte, at han var blevet opfordret til misgerningen af løjtnant Jens Rosenkrantz.

Motivet til drabet blev aldrig offentliggjort, men dommen blev. Krigsretten dømte begge til døden. Løjtnanten blev skudt og rytteren halshugget. Sådan var de militære love dengang, og snart gik livet sin vante gang, men episoden blev sent glemt i Stubbekøbing.

Knap så dramatisk var det at blive sat i "Tyveburene", der var to fangehuller i det gamle rådhus.

På markedsdage, når der var mange gæster i byen, hændte det ofte, at nogle fik for meget at drikke og blev til gene for markedsgæsterne. Så kom de i "Tyveburene", hvor de tilbragte tiden med at dundre på væggene og råbe, så det kunne høres viden om. Det fortælles, at engang slog arrestanterne så hårdt på væggene, at de faldt fra hinanden. Til stor morskab for alt og alle.

Foruden de årlige markeder blev der holdt flere fester, som kunne samle den hele by. En af de fester, der blev husket længe, var festen i 1937. Da kom "Christian II" som led i et historisk optog til byen og festede sammen med store og små, og han deltog sammen med hele folket i fortæringen af en okse, der blev stegt på spid på Torvet. Oksen var så stor, at der blev en luns kød til alle.

En hel okse blev spidstegt på torvet i forbindelse med høstfesten i 1937. Slagteren ved bordet er Svend O. Nielsen.

Der har naturligvis i en by som Stubbekøbing været folk, der var lidt anderledes end de fleste. Lad os kalde dem originaler eller særlinge. En af de mest kendte omkring 1900 var "Brækkeren", der var byens udråber. Hvorfra navnet stammer, kan der kun gættes om. Når slagteren havde slagtet en gris, eller der var kommet sild i havn, gik "Brækkeren" rundt og råbte. Var det derimod mere officielle bekendtgørelser, slog han på tromme. Så vidste folk, at der var noget, man skulle være opmærksom på, for hans sprog kunne man ikke forstå. Der var heller ingen, der ville have ham inden for, for han lugtede slemt og var meget beskidt både på tøj og krop. Han blev vist aldrig vasket.

Også Mads-Marie var en kendt person i hele byen. Hun var gift med Mads. Hvordan ægteskabet var, vides ikke, men da Mads

døde, ville hun ikke følge ham i kapellet. *"Jeg har ikke tid til det, for jeg skal passe på kakkelovnen"*, sagde Marie. Jo, hun var en helt speciel type.

Også op til vor egen tid har der været originaler, der har været med til at præge bybilledet, men der bliver færre og færre, der er "anderledes".

I 1921 fik socialdemokraterne flertal i byrådet, og borgmester blev den navnkundige Allert Christensen, der samtidig var redaktør for avisen "Social Demokraten", der senere blev til "Ny Dag".

Allert Christensen interesserede sig meget for musik og var med i et orkester, der meget gerne spillede ved givne lejligheder, for eksempel når de ældre skulle på udflugt, eller juletræet skulle tændes på Torvet. Men der skulle jo øves. Det foregik engang hos et af medlemmerne, der boede 6-7 km syd for byen. Man var kommet dertil med hestevogn, men da man skulle hjem, var hesten gået i forvejen, så orkesteret måtte trække og skubbe vognen til Stubbekøbing med den senere borgmester, der var dårligt gående, på bukken. Det blev der leet meget af i de dage.

Ellers var Allert Christensen en jovial og vellidt borgmester, der var dus med hele byen, og alle fik den samme hilsen: *"Godaw, min ven"*.

Byrådsmøderne var et kapitel for sig. Borgmesteren vidste, at byrådsmedlemmerne var enige om, at alle sager skulle afgøres til borgernes bedste, så der var ingen grund til den store diskussion. Derfor blev byrådsmøderne ordnet ved en snak over bordet i byrådssalen.

Dertil kom, at borgmesteren gerne hjalp alle - også med personlige problemer. Den jævne mand kom med Allert Christensen frem i lyset.

Og endelig er der den om Stubbekøbings høns. Før bilernes tid var det meget almindeligt, at hønsene - og hvert hus havde sin flok - løb rundt i gaderne. Det blev sagt, at alle hønsene i byen kendte hinanden, dog med den tilføjelse, at ikke alle hanerne til enhver tid kunne kende forskel på flokkene!

Høns på Torvet. Det hvide hus blev revet ned i 1903, da Sparekassen blev bygget. Til højre ses Frederik VII buste.

Sådan var livet dengang i en lille by.

Fremtiden

Når man læser om fortiden, sker det, at man kommer til at tænke på fremtiden. Hvordan vil den se ud? Sådan gik det mig, da jeg læste om "Byen ved Stubben". I tusind år har her boet mennesker, der har fået til det daglige udkomme på den ene eller anden måde. Byen har været udsat for plyndringer, krige, brande, pest eller andet, der kunne have udsløttet byen. "Byen

har været slået, men aldrig slået ud". Den har også oplevet rigdomme og fremgang, der gjorde byen til den største og rigeste på Falster.

Men hvordan ser fremtiden ud? Det skal ikke nægtes, at det kan være lidt forstemmende at læse om alt det, der har været og ikke er mere. Her tænkes blandt andet på fabrikker, forretninger og varehuse, der er lukket eller flyttet. Vil det fortsætte?

Ved kommunesammenlægningen i 1970 kom der ligesom nyt liv i området. Der blev bygget og lavet om som aldrig før. Desværre er de 7 små kommuner, der blev slået sammen til én, aldrig blevet en enhed. I store dele af kommunen var Nykøbing F det naturlige handelscentrum, og det fortsatte. Til skade for Stubbekøbing. Beliggenheden, der før i tiden var en naturlig overgang til det øvrige Danmark, var blevet noget afsides.

Inden for et kort åremål ser det ud til, at flere kommuner bliver slået sammen til en Falsterkommune, og det er min opfattelse, at den nye kommune med dens større muligheder vil være til gavn for Stubbekøbing og den øvrige del af den nuværende kommune.

Selv om det er store ord, vil jeg alligevel slutte mine betragtninger over "Byen ved Stubben" med et citat fra "Motor" fra 1954: *"Man skal ikke rejse til Stubbekøbing for at finde de store seværdigheder. De er der ikke, men der er en stemning, en duft, det hele; men en stemning, som får fredelige, indtagende tider til at stå frem igen..."*.

Sådan kan det siges.

Stubbekøbing i foråret 2004

Niels Koch

Litteraturliste

Bøger:

- Andersen, Jens (2003) „Andersen – en biografi“
Henningsen, Sven (1954) „Stubbekøbing 1354-1954”
Liisberg, Bering (1912) ”Stubbekøbing gennem Tiderne”
Koch, Niels (2001) ”P. W. Wulff i 200 år“
Rasmussen, Johannes (1908) „Stubbekøbing“

Aviser og opslagsværk:

- Stubbekøbing Avis (2. oktober 1935 og 28. april 1954)
Lolland-Falsters Folketidende (april 1954)
Ny Dag (29. april 1954)
Danske Købstæders Historie og deres Erhvervsliv (1917)

Landslagteren omkring år 1900

Erna Jørgensen

Engang imellem får Lokalhistorisk Arkiv tilsendt nogle erindringer, som er dukket op hos en familie, som kan se, at det må have en bredere interesse.

Artiklen her om slagteren i Maglebrænde er skrevet af hans datter i 1957. Vi har ikke fået den fra familien, men fra et andet arkiv, som sendte den videre til os.

Næsten samtidig fik vi Erna Jørgensens erindringer fra Maglebrænde fra hendes barnebarn. I de erindringer fortæller Erna Jørgensen om byens beboere, som hun husker fra sin barndom i Maglebrænde.

Når jeg skal forsøge at give en beskrivelse af en landslagters håndværk omkring år 1900, så er det min fars erhverv, jeg har brugt som forlæg for optegnelserne.

Far, der hed Hans Peter Georg Valdemar Rasmussen, er født den 6. januar 1874 i Tingsted på Falster og søn af brugsuddeler Claus Rasmussen, der senere blev ejer af Vejringe mølle. Far var ualmindelig velbegavet og havde mere lyst til bogen end til at komme i lære, men dengang blev børn ikke spurgt om, hvad de ville. Kunne man få en læreplads, så ligeså godt det ene som det andet. Efter sin konfirmation kom far så i lære hos slagter Peter Abraham i Tingsted, også kaldet "Lille Peter Abraham". Det var en streng, men dygtig læremester, og da Far var udlært, tog han på valsen og fik arbejde, først i Holstebro, senere på Skive svineslagteri i pølsemagasinet. Da Far blev soldat, var det hans hensigt at gå videre ved hæren og opgive håndværket, men han pådrog sig en broksskade, og så måtte han opgive den tanke.

I året 1898 købte han så en ejendom i Maglebrænde og nedsatte sig som slagtermester. Han begyndte småt, men da Far altid har sat en stor ære i en reel være- og handle måde, oparbejdede han snart en god forretning. I udbygningen indrettede han et efter

den tids begreber godt slagtehus; der var afløb, men ingen kloak. Der var en kedel og et hejseværk, cementerede og malede vægge, hvad der var uhørt den gang.

Selve aflivningen af dyrene kan jeg ikke beskrive, da jeg aldrig har set det, men jeg ved, at far meget hurtigt anskaffede sig en såkaldt kreaturbøsse. Den blev sat direkte på dyrets pande og et ganske let slag med håndfladen på bøssens anden ende, og kreaturet var aflivet. Når blodet var løbet af, blev der skubbet et apparat ind under det, så dyret kom til at ligge på ryggen. Jeg kan ikke huske, hvad det apparat kaldtes, men det var to tykke stolper nærmest som telefonpæle og tværs over var der 3 svære

brædder. På disse bjælker kunne dyret ligge frit, så det videre kunne behandles. Så blev benene bundet sammen, et forben og et bagben. Et snit blev lagt langs dyrets bug og afhudningen kunne begynde. Først med en skarp kniv, men når huden var kommet ned på siden, blev den nærmest slået af med bagen af en stor økse. Når dyret var afhudet blev siderne "begavede" dvs. at der i det yderste muskellag blev skåret en gren eller et andet mønster, så det underliggende fedtlag derved kunne træde frem og præsentere dyrets fine kvalitet. Det så meget elegant ud, når Far

skar disse grene, for der blev kun lagt et snit, så dannedes mønstret. Det er for øvrigt forbudt i dag. Det er jo også et ypperligt samlingssted for spy osv.

Når dyret var begavet, blev der lagt et snit i knæhaserne og et par store jernkroge og et spiltræ blev sat i og så begyndte ophejsningen. Det var nogle tykke jernkæder, der løb omkring en valse, og det blev trukket op ved håndkraft. Nu kravlede Far op på en "skrave". Det var en slags kasse, aflang med smalt bundbræt ved ca. 50 cm bredt, og så var der krydsede ben og i

bordhøjde. Den blev benyttet til slagtning af kalve, lam og grise. På denne "skrave" stod far, mens han med et enkelt snit åbnede dyrets bug og tog indvoldene ud, derefter blev brystbenet savet igennem og lever, lunge samt hjertet kunne fjernes. Et spiltræ blev sat ind mellem de oversavne brystben, så det hurtigt kunne afkøles. Til sidst blev den indvendige talg sat op med nogle tilspidsede træpinde, for at det kunne tage sig flot ud, når kødet skulle udskæres til stege. Så var der kun tilbage at trække huden af ryggen, og oxen var færdig. Kohuden blev bredt ud og saltet. Hovedet sad altid på, og for det meste halen også, dog ikke hos os. Mor anvendte dem altid i husholdningen, men de fleste slagtere lod dem gå med til garveriet. Huden blev foldet sammen og lagt væk til garveren kom.

Kalve blev slagtet omtrent som okser, dog på "skraven", og så blev de ikke "begavede", derimod blev kalvekøllerne altid svøbt ind i fedtnettet, der sad om selve vommen. Vomtællen kaldes det i fagsproget. Det gør man heller ikke i dag. Derimod køber man nu vomtællen på slagteriet saltet, og den bruges til at lægge om de færdigkogte rullepølser, inden de presses. Pil derfor altid den yderste hvide hinde af rullepølserne, det er nemlig kun rå, saltet vomtælle.

Gennem Kalvens forskanker og halsen blev stukket et "stål" for at bovene kunne få den fine runde facon.

Lam blev slagtet som kalve med fedtnettet på køllerne, men de blev begavede på siderne af brystet.

Indmaden af f.eks. en okse var ikke i høj kurs omkring år 1900. Hjertet blev sjældent anvendt, aldrig solgt. Leveren, ja den fik folk et stykke af i tilgift. En kalve- og lammelever kunne sælges. Når folk købte et stykke suppekød, ja så kunne man få en skank til kraft. Tungen brugte vi altid selv, de kunne ikke sælges, hvad skulle man med dem.

Og så var der oksekalunet. Det vil sige vommen, med det dertil hørende "bog" og kongetrak". Det forærede far gerne til folk, der

havde det småt eller havde mange børn.

Vi har flere gange selv benyttet det. Det var faktisk fars livret, men det var et mægtigt arbejde at gøre sådan et i stand. Det var jo kun om vinteren, når det var meget koldt, at det blev brugt, for der var mad til en familie i 8-14 dage, og så længe kunne det jo ikke holde om sommeren.

Efter at det var tømt ud og skyllet nogenlunde rent, så blev det lagt i kalkvand, og der lå det i ca. 12 timer. Så blev det skrabet, og det foregik nede bag i haven første gang. Så blev det skyllet flere gange og kom på ny i kalkvand i 12 timer. Det blev nu igen skrabet, nu helt rent, og så blev det skyllet mange gange. Til sidst lå det så i en balje vand med en porrevisk i, og nu lignede det snehvid frotté. Dagen efter blev det kogt med laurbærblade og forskellige krydderier i 4-5 timer, til det var helt mørt. Første dag spiste man det kogt. Resten af tiden, det varede, blev det som regel brunet på en pande og spistes med kogte kartofler til. Især ”kongehatten” regnedes for en stor delikatesse, det var den også.

Kalves og lams skind blev aldrig saltede. De blev spilede ud på en væg og tørrede. Spædekalve var ikke ret højt i kurs. En hel krop kunne købes for et par kroner. Skindet kostede ca. 5 kr. Far slagtede gerne en okse og nogle fedekalve om ugen. Det var gerne hver tirsdag og onsdag. Jeg husker ikke, hvornår kødkontrollen lovfæstedes, men medens vi var i Maglebrænde blev kødet stemplet.

Grise var ingen god salgsvare. Det var jo almindeligt, at de fleste mennesker selv havde deres gris i saltkarret. Om sommeren blev der aldrig slagtet gris, og det er jo let forståeligt, idet der jo ikke var noget, der hed kølerum, og flæsk er jo fuldstændigt værdiløst, dersom det har fået ”en tanke”, som det hedder i fagsproget. Er det blevet dårligt, er der intet at gøre ved det, det kan ikke vaskes af som okse- og kalvekød, der bliver bedre jo

længere det "modner". I november og December måneder slagtede Far bøndernes og husmændenes grise, men det foregik jo på hjemmeslagtningsmaner. Far fik de første år 2 kr. for at slagte en gris, så steg det til 3 kr. Omkring 1914 tog han ikke ud mere, men da fik man 15 kr. for det, så meget var det steget.

Når han en enkelt gang slagtede hjemme, og det skete jo da, så skød han grisen, før han stak den. Når blodet var løbet af og grisen var død, så blev den skoldet i "grisekarret", der var et stort ovalt kar. Grisen kom altid ned med bagdelen først. Den blev skrabet med en "skrabe". Den lignede et stort kræmmerhus, men var lige i kanten, og så var den af zink. Så blev grisen trukket op på "skraven" og overhældt med nogle spande vand og derefter skrabet helt ren med en lang, flad kniv. Når den var færdig, blev den hejst op i hejseværket og skåret op og taget ud. Fedtflommen blev rullet sammen og hængte så i hver side af grisen, som de fedtflommer man engang imellem endnu ser i forretningerne.

Torsdag, fredag og lørdag var gerne de store landtures dage. Så blev vognen læsset, efter at kødet var blevet noget parteret på "trælbordet". Far brugte samme slags flækkekniv, som man bruger i dag, og kødsaven er heller ikke anderledes. Derimod er selve "udskæret" en helt anden måde i dag. Nu f.eks. et okselår. Det deler man på den måde, at klumper og inderlåret sælges til bøfkød, medens yderlår og lårtunge udskæres helt og bruges i pålægsfabrikationen som "salt kød".

Hvis folk dengang ville have et stk. skært kød, ja så blev der simpelthen skåret en rund skive af, og så fik man et stk. inderlår, et stk. yderlår og et stk. lårtunge samt en marvpibe i midten. Det var nu måden at skære kød på dengang. I reglen solgtes nu lårene på "hel vægt" på gårdene, hvor de blev saltet og brugt til smørebrøds-kød. En meget brugt måde at anvende tykkammen på var at salte, ryge og så koge det til pålæg. Det smagte vældig godt. Tykkammen kalder man i dag

mellemskært, og det er det stykke efter højrebet, hvor bovbladet går ind. Det mellemskære kaldtes halsstykket. Halestykket, også kaldet rumpestykket, anvendes mest til suppe. At far førte en fin kvalitet kød beviser et eksempel: Da pastor Krarup blev emeritus og flyttede til København, sendte Far hver uge den sædvanlige kødration ind til dem, og det gjorde han i ca. 7 år.

I året 1910 solgte han sin ejendom i Maglebrænde og flyttede til Horbelev, hvor han havde bygget en ny. Den drev han ved siden af handel med levende kreaturer. I 1921 solgte han og købte et hus og en forretning i Nykøbing; den havde han til 1932, men i mellemtiden havde han bygget ejendom med forretning i Kraghave. I 1932 solgte han det hele og rejste til København, hvor han købte en forretning i Baggesensgade og en i Vanløse Allé. Dem havde han til sin død i januar 1936.

Skrevet i Nykøbing Falster i januar 1958

Erna Jørgensen

Corselitze børnehjem

Svend O. Pedersen

Svend Ove Pedersen har i mange år været en flittig leverandør af artikler til Årsskriftet. I år har han skrevet en artikel om Corselitze børnehjem, som var en del af fideicommissets indsats for børn, der levede under dårlige forhold, i dette tilfælde piger fra København.

Det Classenske Fideikommiss' interesse for arbejdet med at lede børn og unge mennesker, der var kommet på gale veje, tilbage til en borgerlig tilværelse, førte i midten af 1800-tallet til et samarbejde med og støtte til Foreningen for forsømte børns Frelse, der var oprettet i 1837, og som drev flere børnehjem.

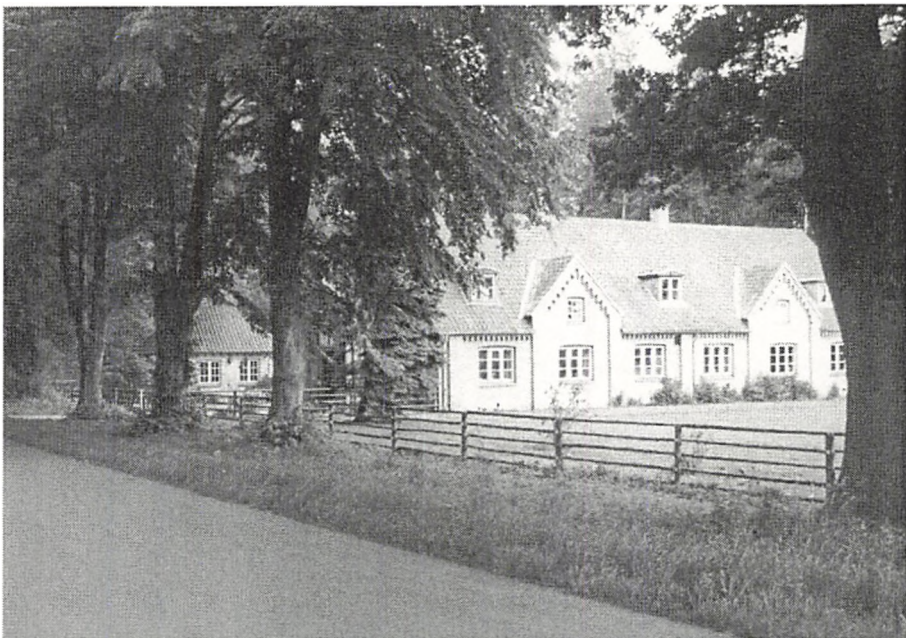
Ud fra ønsket om at man lige så godt kunne eje og drive børnehjem selv som at sende pengene til andre børnehjem, byggede Fideicommisset i 1860-erne 3 børnehjem i og omkring Karleby.

Det første børnehjem i Karleby blev indviet i 1863 og blev senere til Rekonvalecenthjem (se Årsskrift 2003). Nogle få år efter indrettedes et børnehjem ved indkørslen til Corselitze Hovedgård. Hjemmet, der blev opført af arkitekt Tvede, fik navnet Corselitze Børnehjem og var indrettet til 12 piger. Den første leder var fru Falkenstjerne, men fra 1888 til hjemmet blev nedlagt i 1935, blev det ledet af diakonisser, og i alle årene stod søster Pauline Jørgensen i spidsen for hjemmet. Til sin assistance havde hun en lærerinde.

Indgangen til hjemmet var gennem en forstue mod vest, og man kom derefter ind i dagligstuen, der havde et stort vindue mod syd. Fra dagligstuen var der adgang dels til plejemoderens lejlighed dels til børnenes store sovestue, der havde 2 vinduer mod syd og et mod øst. Mod nord lå køkken, spisekammer og vaskehus.

I 1910 skete der en mindre ombygning af huset, så det i stedet for 12 piger kunne rumme 15 piger. Bygningen blev forlænget med en ny sovesal, og den gamle sovesal blev indrettet til lege- og spisestue, mens den

oprindelige stue blev dagligstue for bestyrerinden, der således fik to værelser, ligesom der blev plads til et særligt værelse til lærerinden.

Corselitze børnehjem

De årlige driftsudgifter beløb sig før ombygningen til 3.700 kr., men steg derefter til godt 5.000 kr., og i regnskabsåret 1914-1915 var udgifterne steget til 7.500 kr., mens det stadig kun kostede 60 kr. årligt at anbringe et barn på børnehjemmet, samme pris som ved hjemmets oprettelse.

I 1923 blev plejesummen sat op til 400 kr., men selv om det stadig var billigt, kneb det med tilgangen, hvilket dels skyldtes, at man kun modtog piger, men også at børnehjemmet ikke var underkastet det almindelige offentlige tilsyn.

Spørgsmålet blev diskuteret flere gange, bl.a. i 1922, hvor godsforvalter Valentiner frarådede, at man gav sig ind under det offentlige tilsyn, da dette ville bevirke, at man måtte opgive det individuelle præg, der netop

prægede Corselitze Børnehjem. Hjemmet ville blive forandret til en anstalt, og det nære og hjertelige forhold mellem børnene og hjemmets ledelse ville forsvinde.

Direktionen fulgte godsforvalterens henstilling, og alt blev som hidtil.

På Corselitze Børnehjem havde man fra gammel tid modtaget adskillige børn fra Foreningen af 1837, ligesom Nykøbing F kommune altid havde flere børn i pleje på hjemmet.

Med socialreformens gennemførelse i 1933 var det ikke længere muligt at modtage børn fra kommunerne uden at give sig ind under det offentlige tilsyn, og Direktionen besluttede at nedlægge hjemmet med udgangen af 1935, da man ikke forventede at kunne fylde børnehjemmet med privat anbragte børn.

Forskellige planer for børnehjemmets fremtid blev drøftet og opgivet, indtil der i marts 1936 kom en henvendelse fra Københavns Kommunalærerforening om at lade det tidligere børnehjem indgå i den række af svagbørns- og feriekolonier, som foreningen drev forskellige steder i landet .

Foreningen havde penge til at oprette en koloni for 25 børn i 8 uger, og hvis Fideicommisset ville yde et bidrag, kunne kolonien holdes åben til midten af november, da der var skaffet sikkerhed for at foreningen i fremtiden kunne få et større tilskud fra Københavns skolevæsen til dette formål.

Direktionen var positiv over for ansøgningen, og 7. maj 1936 åbnedes den første svagbørnskoloni i Corselitze Børnehjem.

Til etablering af kolonien gav Det Classenske Fideicommis et tilskud på 1200 kr til inventar, og senere dækkede man det første års underskud på 5.000 kr.

I vinteren 1936 - 1937 gennemførtes en modernisering og udvidelse af bygningen, således at der blev bedre plads i sovesalen, og der blev installeret centralvarme og bad.

Om formiddagen gik børnene i skole i Corselitze skole på Tromnæs Allé, hvor det nuværende godskontor har til huse, og om eftermiddagen kunne hele flokken vandre til stranden for at bade.

Københavnske kommunelæreres ferie- og svagbørnskolonier fortsatte med at bruge børnehjemmet til internatskole for grupper af københavnske skolepiger til ind i 1970erne.

Efter at have stået tom i et par år blev bygningen i 1979 solgt til privat beboelse.

Kilder: Harald Jørgensen og Fridlev Skrubbeltang: Det Classenske Fideicommis gennem 150 år i uddrag v/Sv. O. Pedersen, Nr. Ørslev

Spredte erindringer fra min tid som skovfogedelev på Corselitze Østerskov fra 1. november 1939 til 31. marts 1941.

Frits V. Larsen

Frits V. Larsen har ikke kun været skovfoged på Corselitze Østerskoven i en menneskealder, han startede også sin uddannelse i den skov, der skulle blive grundlaget for hans arbejdsliv. I denne artikel fortæller skovfoged Larsen om sin tid som elev hos skovfoged Olsen.

Den 1. november 1939 ankom jeg til Moseby skovfogedbolig for som prøveårselev at begynde min uddannelse til skovfoged hos daværende skovfoged Alfred Olsen.

Egentlig skulle jeg som mange andre af de unge mennesker fra Bogø, hvor min far var postbud, efter realeksamen have været til søs, men da verdenssituationen på det tidspunkt tegnede mørk, blev skovbruget min fremtid, hvad jeg aldrig siden har haft grund til at være ked af.

Min ankomst til skovfogedboligen, hvor opholdet var med kost og logi, forløb uden dramatik. Jeg medbragte, hvad jeg på forhånd havde fået besked på ved et tidligere besøg, nemlig seng, sengetøj, håndklæder, og hvad der ellers hørte sig til, samt en bøjlesav og en skovøkse.

Resten af de nødvendige redskaber blev siden indkøbt.

Da jeg ankom til skovfogedboligen, boede her allerede to andre prøveårselever. De var et år eller to ældre end jeg, og var begge påbegyndt uddannelsen den 1. april samme år.

Den ældste, Preben Davidsen, var gårdmandssøn fra Maglebrænde, og hans makker, Jørn Brændeskov, var overlærersøn fra Stubbekøbing.

De lod mig straks forstå, at hvad de ikke vidste om skovbrug, var ikke værd at vide, og jeg kunne i øvrigt ikke have indsigt i ret meget, når jeg kun havde gået i skole derovre på dominions, som de uden at fortrække en mine kaldte Bogø.

Men da de begge var både større og stærkere end jeg, måtte jeg finde mig i deres udgydelser. De gjorde for øvrigt opmærksom på, at jeg godt måtte sige du til dem.

Det med titler belærte de mig straks om.

Jeg havde den første dag sagt De til skovfoged Olsen. Det gjorde man ikke som elev, skovrideren så vel som skovfogeden skulle tildales i tredje person.

Jeg lærte i det hele taget en farlig masse på kort tid, og selvfølgelig viste begge de nævnte elever sig at være et par prægtige kammerater, i hvis selskab man bestemt ikke kedede sig, og en tid arbejdede jeg sammen med dem og kunne efterhånden fint følge med arbejdsmæssigt.

Vor timeløn var 0,45 kr. på dagløn, medens akkordlønnen var den samme som skovarbejdernes. Deres timeløn var for øvrigt 0,88 kr. og køremændenes 5,00 kr. med to heste.

For kost og logi betalte vi 85,00 kr. om måneden.

Allerede den første dag blev jeg sat i gang med at hugge knippel i en den gang ung bevoksning ved Moseby skovled. Skovfoged Olsen viste mig, hvorledes jeg skulle hugge med såvel højre som venstre hånd "for".

Det gik fint med højre hånd, men det tog lang tid med venstre, hvilket dog lykkedes i løbet af året. Nogle af de ældre arbejdere havde aldrig brugt tid til at lære det, de huggede med krydsede hænder.

Alt skovningsarbejde foregik på den tid med økse og sav, og som nu som regel på akkord. De tynde stammer blev udelukkende omhugget med øksen, hvorimod de større blev fældet med skovsav efter et forhug, som var foretaget med sav og økse, da det at kunne hugge rigtigt med øksen efter skovfogedens mening var noget af det vigtigste at lære.

Meningen med en del af uddannelsen var, at man senere som skovfoged skulle kunne vise sine skovarbejdere, hvorledes man på den bedste måde brugte sit værktøj, det dels for at kunne udføre et forsvarligt arbejde, men også for bedre at kunne skåne sin krop.

Da vi kom ind i 1940, kom den første hårde vinter med meget sne og hård frost, så en del af tiden gik med at kaste sne og feje sne af kævler og brænde, inden det skulle opmåles eller optælles. Der var dengang en ret så stor arbejdsstyrke af såvel "faste" som "løse" skovarbejdere på skovparten, og det kan næppe være galt at nævne nogle af dem, som jeg stadig husker.

De fleste af de faste arbejdere boede i skovens huse og havde fast arbejde i skoven året rundt, medens den løse arbejdskraft oftest blev sendt hjem, når kulturtiden var overstået.

Af de faste arbejdere var der to hegnsmænd, Jens Tonnesen ved Stubshage og Jørgen Svan ved det, der nu er Østerskov Vej. Han var blandt de ældste og kendte alle de gamle stednavne i skoven. Jens Tonnesen arbejdede kun kort tid i skoven, inden han blev alvorligt syg og ikke senere vendte tilbage. Jørgen Svan arbejdede dengang sammen med Olaf Christiansen fra Moseby, dennes søn Holger var også i skoven og var makker med Jens Back Nielsen, den senere vejmand i Moseby. I Garnevråhuset boede to faste arbejdere nemlig Niels Peter Andersen, som tidligere havde været lyngfoged ved Horreby Lyng, han havde sin søn Laurits som makker, og Peter Albrechtsen, som arbejdede sammen med Alfred Hansen fra Præstevænget, der også hørte til de faste folk.

I de to batterihuse, som distriktet året før havde købt af lodsvæsenet boede i det nordre Emanuel Petersen og i det søndre Aksel Petersen.

De to var makkere og var af skovrideren lovet fast arbejde året rundt resten af deres tid, såfremt de ville afhænde deres huse i henholdsvis Moseby og Åstrup og flytte til Batteriet, hvilket de

gjorde, da fast arbejde i tredivernes krisetid ikke var alle beskåret.

I Hesnæs boede Edvard Larsen, som var strege og sorteringsmand; han var også fast året rundt.

Af de arbejdere som kom fra Moseby, Åstrup, Vejringe, Ore m.m. husker jeg: Peter Jeppe, som arbejdede sammen med Hans Peter Hansen, hvis søn Hans, den senere vognmand, var makker med Karl Jensen (Spille Karl), samt Thorvald Jensen, hvis makker var Gunnar Jørgensen, der senere blev graver ved Åstrup kirke.

Yderligere var der Børge Hansen, som arbejdede sammen med Hans Petersen, de var begge fra Åstrup, samt makkerparret Albert Petersen og Ejner Hansen, der begge kom fra Vejringe.

Fra Moseby kom endvidere makkerparret Herman Jensen og Hans Ambus, den senere køremand ved Næs skovled, og Evald Funck og Henry Andersen, men jeg husker ikke, om de arbejdede sammen. En af de ældre arbejdere, Anders Rasmussen, kom også fra Moseby, hans makker, Hans Nielsen, boede i Maglebrænde.

Fra Ore kom Hans Trane, som arbejdede sammen med Ejner Larsen, der senere blev amtsvejmand. Jeg mener styrken var på 30-35 mand udover køremændene, hvoraf der den gang var følgende seks:

I Hjortelund ved Næs residerede Aksel Olsen, som havde overtaget stillingen efter sin far, og ved det, der nu er Østerskov Vej hed køremanden A. P. Jacobsen.

Ved Moseby skovled overfor skovfogedboligen var Karl Rasmussens køremandsbolig, og i Hesnæs havde køremanden Lars Peter Andersen sin bolig.

Udover disse faste køremænd, som ligeledes var forpagtere, var der to mere, som dog kun kørte brænde til vej, nemlig Hans Petersen, Præstevænget, og Niels Peter Jensen ved Syvhøj Vej.

Da der det første år af min elevtid ingen skovfogedassistent var på skovparten, gik en del af vi elevers tid med at være

skovfogeden behjælpelig ved opmåling og optælling af det udførte arbejde, regnskab m.m., men den meste tid gik i vinterhalvåret med skovningsarbejde og snekastning og senere med alt det arbejde, der hørte årstiden til.

Den boglige undervisning fik vi om aftenen hos skovrider Smith. Vi mødte to gange om ugen på hans kontor i skovridergården kl. 19 og blev her undervist efter "Lærebog for skovfogedelever". Undervisning med overhøring tog normalt en til halvanden time, og jeg husker engang i februar måned 1940, hvor temperaturen i løbet af den forholdsvis korte tid faldt fra -7 grader til -17 grader, og hvor skovrideren var meget bekymret for, om vi nu slap levende hjem til skovfogedboligen i den kulde. Det var en meget kold vinter, hvor det daglige arbejde gav frost i både fingre og tæer.

Der var på den tid fire hjemmeboende børn i skovfogedboligen. Den ældste Arne, som arbejdede på Hesnæs savværk, de to tvillingesøstre Ellen og Edith, hvor jeg straks blev forelsket i den sidste, men da begge søstre var engageret til anden side, var det håbløst. Endelig var der Børge, som på den tid var elev i Sørslev brugsforening.

Da vi alle med få års forskel var jævnaldrende, havde vi mange fornøjelige timer sammen, og særlig Børge og jeg fik meget fornøjelse af hinandens selskab især det sidste år, hvor jeg var ene elev hos skovfogeden.

Herudover var der en nykonfirmeret pige i huset, Nora Nielsen fra Moseby

Desværre døde både Arne og Børge meget unge.

Da vi nåede april 1940 rejste Preben Davidsen og Jørn Brændeskov til Asmildkloster landbrugsskole, hvor et syv måneders ophold var en del af uddannelsen, og jeg skulle, da den efterfølgende sommer var gået, være makker med Alfred Hansen, som jeg tidligere har omtalt.

Grunden til, at jeg skulle være makker med en "gammel" arbejder, var den, at jeg nu skulle være med til at skove de gamle bøge samt lære at file såvel håndsav som skovsav og som det vigtigste, at kunne udføre et ordentligt arbejde.

Hertil havde skovfoged Olsen valgt den rigtige mand.

Alfred Hansen havde ry for at være en af de dygtigste savfilere på skovparten og dertil en af de arbejdere, hvis arbejde aldrig gav grund til kritik samt, at han tidligere havde haft elever "under sine vinger".

Der var dog stillet den betingelse for makkerskabet, at Alfred skulle være garanteret en timeløn på mindst en krone, når vi var på akkord, inden der blev noget til mig, men da vore timeløn normalt lå mellem 1,00 kr. og 1,10 kr., blev fortjenesten altid delt lige over.

Selv om en del af makkerskabet fandt sted i den anden hårde vinter med megen frost og sne, frosne lemmer og andre besværligheder, lærte jeg hos Alfred Hansen alle de grundlæggende arbejder, som dengang var nødvendige for en skovfogedelev at kunne. Jeg husker for øvrigt, at uanset den strenge vinter forsømte vi næsten ikke en dag, men det gjaldt nu også for de øvrige i skoven. Det samme havde nu også været tilfældet vinteren året før.

Arbejdsugen var den gang på 48 timer, og arbejdsdagen fra kl. 7 til kl. 16.30 med en halv times frokostpause og middagspausen var på en time.

Det var altså helt mørkt om morgenen, når vi begyndte, men vi havde sidst på den foregående dag ophængt en afmærket stamme i skovvippen; vi kunne så ved at føle os frem påbegynde opskæringen straks fra morgenstunden. At skære med skovsav i mørke var ingen sag.

Selvom vi bestemt ikke led nogen nød hos skovfogeden, mente Alfred Hansens kone Harriet alligevel, at jeg kunne trænge til

lidt ekstra at spise, da hun vidste, at unge mennesker altid var sultne, så op mod jul blev jeg inviteret til pølsegilde i Præstevænget.

Jeg var godt klar over, at Alfred havde en gris, som skulle lade livet ved juletid, da jeg nogen tid før havde været hjemme hos ham for at beundre den.

Jeg husker, at det var den længste slagtegris, jeg indtil da havde set, og at jeg hverken før eller siden har smagt blodpølse eller finker, der smagte mig så godt, som dem Harriet den aften satte på bordet. Det blev en fornøjelig aften, ikke mindst på grund af det smittende humør familiens to piger, Rita og Vera, var i besiddelse af.

Alfred havde for øvrigt ofte derefter noget ekstra med i madkassen af omtalte gris, som Harriet havde tiltænkt mig.

Hverdagen i skoven var nu heller ikke kedelig i Alfreds selskab. En dag vi skulle fælde en stor bøg på 30-35 meters højde, var vi ikke sikre på, om den eventuelt ville nå en hegning i den faldretning, vi havde bestemt for træet.

Det mente Alfred hurtigt at kunne finde ud af. Han gik hen til indhegningen, stillede sig med ryggen mod træet, satte en fod godt ud til hver side, bukkede sig ned, greb om anklerne og så bag ud mellem benene, bakkede nogle meter og gentog seancen, hvorefter han gjorde opmærksom på, at kun der til ville træet nå, og markerede stedet med en pind. At træet netop nåede pinden, er det nok overflødigt at bemærke.

Alfreds forklaring var, at skulle man bruge den metode, skulle man bevæge sig frem eller tilbage, indtil man så den øverste top af træet, og når dette var tilfældet, stod man der, hvortil denne ville nå.

Det var nu en af de ting, jeg aldrig fik lært.

En anden dag, hvor Alfred netop havde filet skovsaven, så den virkelig "sang", når vi trak i den, mente han, at vi lige så godt kunne gå hjem, for da godt værktøj var det halve arbejde, og en

god ledelse det andet halve, og da vi havde begge dele, så han ingen grund til, at vi skulle gå og spille tiden der.

Vi fortsatte nu til fyraften.

Da vi nåede april 1941 forlod jeg Moseby skovfogedbolig for at fortsætte på førnævnte landbrugsskole. Men inden da havde den tyske besættelse, mørklægning, rationering m.m. skabt en helt anden hverdag for os alle end den, der indledte mit ophold i skovfogedboligen halvandet år tidligere, men dette kunne dog ikke forhindre, at omtalte del af min elevtid blev den, jeg tænker tilbage på med den største glæde.

At jeg var så heldig at kunne vende tilbage, er en anden historie.

Artikler til Årsskriftet

Karin Suhr Rasmussen

Enkelte af de artikler vi bringer i årsskrifterne er skrevet af folk, som vi har opfordret til at skrive om et bestemt emne, som f.eks. Niels Kochs artikel om Stubbekøbing i dette årsskrift. Vi havde bedt Niels Koch om at skrive denne artikel både fordi det er jubilæumsår og også fordi vi syntes der manglede en overskuelig beskrivelse af Stubbekøbings historie, især af de sidste 150 år. Det er blevet en dejlig artikel, som jeg håber, mange vil have glæde af at læse.

Andre artikler er enten kommet dumpende sådan nærmest ud af det blå, som artiklen om slagteren fra Maglebrænde, eller der er nogen, der har skrevet en artikel med det ønske, at den skulle bringes i Lokalhistorisk Arkivs årsskrift.

Frits V. Larsen og Svend Ove Pedersen har skrevet mange af disse artikler i årenes løb, og vi har altid været glade for at bringe dem.

Artiklen om læge Hans Frederik Rostrup, der havde praksis her i byen fra 1847 til 1906, er skrevet af hans oldebarn Hans Rostrup.

Hans F. Rostrup har været en meget markant person med overskud til at blande sig i mange ting. Han sørgede for at der blev bygget en børnehave i byen, Asylet, han var med i den gruppe, der fik etableret anlægget og sad i dets bestyrelse i mange år. I det hele taget rammer man ind i hans navn mange gange, når man læser om de beslutninger og initiativer, der blev taget i de mere end 50 år, hvor han var med til at præge udviklingen i Stubbekøbing.

Da Hans Rostrup for et par år siden kom på besøg på arkivet for at se om vi havde noget om hans oldefar, blev han hurtigt inspireret til at skrive en artikel om ham og livet i Bagergade, og i år kan vi så bringe historien om en af personerne fra den tid, jeg vil kalde Stubbekøbings guldalder.

Vi har i år modtaget flere artikler med henblik på årsskriftet end vi har haft mulighed for at få med, så de kommer til at vente til de kommende år.

Niels Ebbe Kærlyt har skrevet en artikel om Danmarks Lærerforenings Stubbekøbingkreds. Kærlyt fortæller om skolernes udvikling fra reformationen i 1536 over rytterskolerne fra 1721, inden han kommer til tiden, hvor lærerforeningen blev dannet i 1874.

Med udgangspunkt i lærerforeningens forhandlingsprotokoller beskriver Kærlyt udviklingen i undervisningen.

Kærlyts artikel – eller en del af den – vil komme i et årsskrift, men er man interesseret i at se den allerede nu, kan man henvende sig på arkivet.

En anden spændende artikel, vi har fået ind for ganske kort tid siden, handler om Skørringe. Det er Ib Hjorth-Hansen, der har forsket i godsets historie, som han har kædet sammen med Danmarks og Falsters historie på samme tid. Artiklen har desuden stamtavler for de forskellige slægter, der har været på Skørringe. Det er i sagens natur en større artikel, som vi håber at få plads til næste år.

Der er andre gode artikler på bedding, så vi glæder os allerede til at gå i gang med de næste årsskrifter.

Den integrerede ordning Stubbekøbing kommune

TLF. 54 40 50 70 - FAX. 54 40 50 74 - Åbningstid / telefonid: 07.30 - 15.00, Torsdag 07.30 - 10.00 - [Se](#) - [Stikkord](#)

Den integrerede ordning
Bagergade 10 B
4850 Stubbekøbing

[Om den integrerede ordning](#)

[Tilsluttede institutioner](#)

[Adresser - telefon - E-mail](#)

[Ledige stillinger](#)

[Personinformation](#)

[Site-info](#)

Stubbekøbing kommunes
hjemmeside

Mine oldeforældres gamle hus i Bagerstræde (Bagergade 10)

skrevet af
Hans Erik Rostrup

... det begyndte hos dr. Rostrup's i Bagerstræde

**”Boligen stormes af tusind Patienter,
Strømmene bølged fra Øst og fra Vest
Skuder fra Bogø Doktoren henter
trindtom han udbreder Helse og trøst.
Mest han dog skattes af Stabia By.”**

Hans Frederik Rostrup, praktiserende læge i Stubbekøbing i over et halvt århundrede fra 1847 til 1906 samt byrådsmedlem fra 1865 til 1896

dr. ROSTRUP i Bagerstræde

Lægen i Stubbekøbing og hans familie

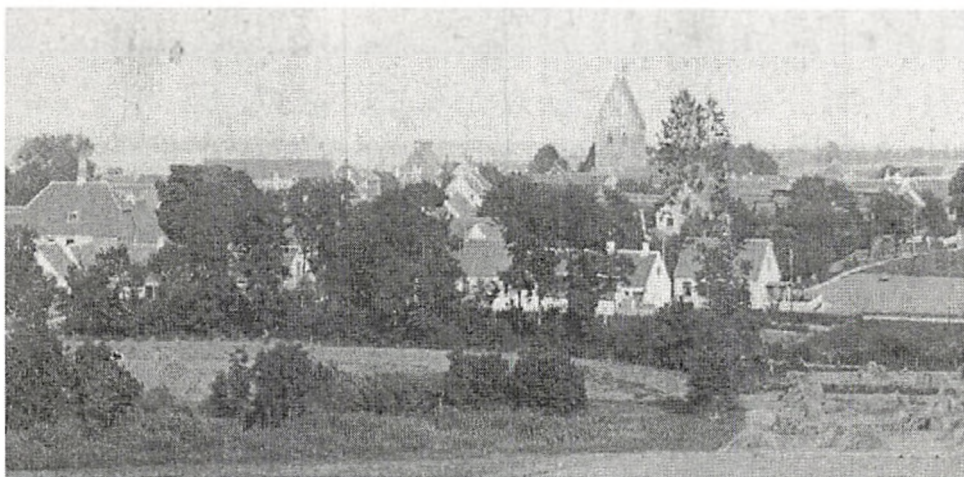
I 2006 er det 100 år siden *dr. Hans Frederik Rostrup* og hans hustru *Olavia R. (født Benzon)* døde henholdsvis 80 og 75 år gamle.

Familien, som boede i Bagerstræde 3 (nu Bagergade 10), bestod desuden af parrets 5 børn, 1 søn og 4 døtre.

På byens gamle kirkegård finder man et smukt gravsted for lægen og hans hustru, som viede deres liv til gavn for de syge og fattige indtil deres død i 1906.

Terrassen på husets bagside.

Den travle læge

Det har været en meget travl læge, som har taget sig af sine mange patienter. I et hyldestdigt, skrevet af en nær ven af familien, i anledning af hans 50 års jubilæum, får man et indtryk af hans virke:

*”Boligen stormes af tusind Patienter,
Strømmene bølged fra Øst og fra Vest
Skuder fra Bogø Doktoren henter
trindtom han udbreder Helse og trøst.
Mest han dog skattes af Stabia By.
Femti Aars praksis grundfæstet hans Ry.
Ungmø, Matrone, Lægmand som Lærd
skatte hans Kunst og beundre hans Færd.
-Aldrig han kæmped mod Græker og Tyrker
Laurbær i fredelig Gjerning han vandt.
Haven han passer og Agren han dyrker
ikke paa Falster hans lige man fandt.”*

(Emma Holboll, 1900)

Lægegerning og Landbrug

I en beretning fra dengang står flg.: ”I årene 1876-1894 var det et meget velhavende hus. Doktoren drev et betydeligt landbrug (en kombination umulig nu om stunder) 3 piger, 1 karl udgjorde den faste husstand; dertil hjælp udefra til at passe haven. De 4 døtre skiftedes til at have ”uge” med ansvar for husvæsen og madlavning.

3 heste og 4 køer, svinesti, ænder, høns; stor vognremis med wienervogn, jagtvogn, stor og lille charabanc, høløft og is-hus.

(Axel Kragh, 1876-1970)

Rostrup og byens lystanlæg

Som medlem af byrådet i 31 år (1865-1896) var *Rostrup* også med til anlæggelsen af et lystanlæg for Stubbekøbingborgerne. Et udvalg blev nedsat på et byrådsmøde den 31. august 1881, hvor *dr. Rostrup* blev valgt til formand. 100 borgere gav bidrag, og sammen med byrådets tilskud, muliggjorde dette, at tilplantningen kunne påbegyndes.

Allerede i 1884 blev der i det nye anlæg musiceret én gang om ugen af et hornorkester. Anlægget blev hurtigt mål for sommer-aftenernes og søndagens spadsereture. Ikke mindst byens ungdom fandt snart vej til ”kærlighedsstien”.

Fru Rostrup og Børneasylet

I 1865 iværksatte tre af byens fruer deriblandt *fru Rostrup* en "Fireskillings-subskription" med det formål at få dannet en Asylfond. Denne fond skulle støtte byens mindre bemidlede ved at tage sig af deres børn og derved aflaste husmødrene i deres arbejde.

I løbet af 1865 lod *dr. Rostrup* og *konsul Benzon* for egen regning opføre en asylbygning, som konsulen skænkede og i 1866 blev den taget i brug.

Olavia Rostrup

Hvor blev børnene fra Bagerstræde af ?

Lægen udskrev recepter til sine patienter og sendte dem til det nærliggende apotek i Apotekerstræde. Der var således et nært samarbejde mellem læge og *apoteker Reddelien*.

Dette skulle yderligere forstærkes, da familien Rostrups ældste datter *Mathilde* i 1892 blev gift med *C.H.N. Reddelien*. De 2 familier sad nu massivt på byens sundhedsvæsen.

Men det var fortsat apoteket, der var aftager til lægefamiliens kønne døtre. I 1894 var det den yngste datter *Ingeborg*, der blev gift med *apoteker C.L. Becker*. *Ellen*, den næstældste datter, skulle finde sin tilkommende, *A.F.*

Tolderlund i Præstø. Den fjerde datter *Julie* døde alt for tidligt i 1897, kun 37 år. Den femte i børneflokken, *Georg* (min farfar), blev ejer af "Salsbjergaarden" i Kjøng på Falster.

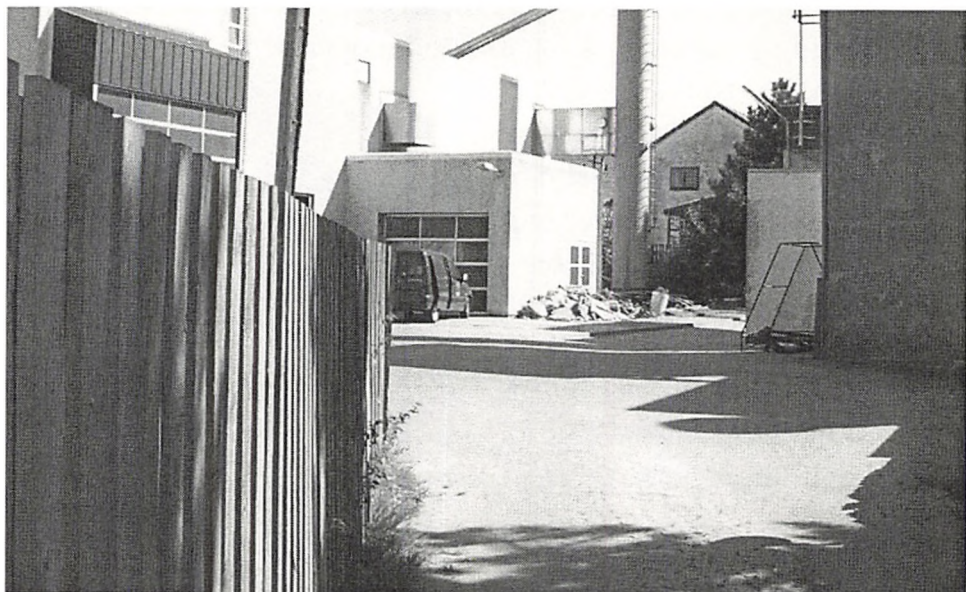
Ingeborg

Mathilde

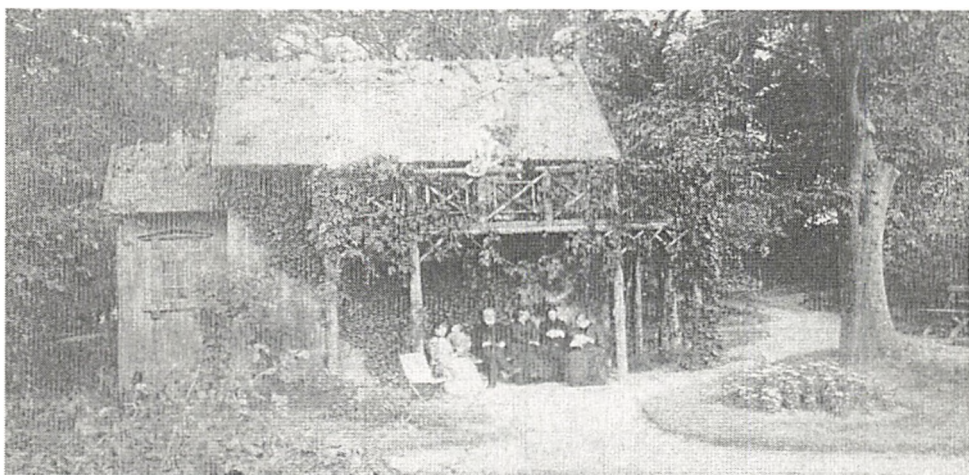
Det er ikke til at se det...

100 år er der mellem disse 2 fotos er taget. Motivet er taget fra det samme sted, hvilket kan ses af husets spidse gavl i baggrunden.

Ved et besøg i Bagergade 10, skulle jeg se, hvad der var tilbage af henholdsvis hus og have fra dengang. Besøget i den gamle lægebolig var en spændende oplevelse, men svært var det at få lokalerne til at matche den forestilling, jeg har haft, om de smukke stuer, der engang må have været. Af haven, der har hørt til huset, som har været tumleplads for børn og børnebørn, er der heller ikke meget tilbage.

Fra terrassen på husets bagside var der engang en storslået udsigt mod en park med en lille sø. Nu 100 år senere er udsigten varmeværkets grå betonmur.

*Lysthuset i den gamle have anno 1886
-et sandt eldorado for familiens børn og børnebørn-*

Det smukke gravsted

Man kan imidlertid glæde sig over *Hans Frederik* og *Olavia Rostrups* gravsted. Man kan roligt sige, at ”byen” passer det store gravsted på smukkeste måde og derved viser at påskønne den indsats de 2 mennesker har haft for Stubbekøbing.

(Ernst, "STUBBEKØBING AVIS", 1906)

I Rostrups Have

*I den store gamle Have
er der stille nu og øde;
thi de to, som Livet skabte,
de er borte, de er døde.*

*Er de døde, er de borte ?
Fast det tykkes mig en Gaade,
men nu ser jeg alle Blade
falde tyst – og de er vaade.*

*Vemodsfuldt er Fuglesangen
og de spørge til hverandre:
"Aldrig, skal vi aldrig mere
se dem her i Haven vandre.*

*Aldrig skal de kære Stemmer
lyde over Havens Gange.
Aldrig skal de gamle Stuer
fyldes af de kendte Sange ?"*

*Fuglekoret tav, og alle
mod de lyse Egne drage,
men de to, som mest vil savnes,
kommer aldrig mer tilbage.*

Årsberetning fra Lokalhistorisk forening 2003.

Kristine Asser Hansens beretning ved generalforsamlingen i februar 2004.

Så er det igen blevet tid til at gøre status – se hvordan året er forløbet.

Hvad nåede vi?

Foreningsmæssigt har vi grund til at være tilfredse. Vi har en trofast medlemsskare der kommer når vi kalder til møder eller udflugter, og en økonomi, der kan hænge sammen.

Der kommer stadig nye medlemmer, enkelte er gået fra i årets løb, enten på grund af flytning eller død.

Medlemskontingentet er stadig 50 kr., 100 kr. (60 kr. og 120 kr. fra 2004). hvis man vil have ægtefællen, kæresten eller samleveren med. Hjælp os med at skaffe nye medlemmer.

Fra Det Classenske Fideicommis har vi modtaget 2.000 kr. og løfte om også i det kommende år at modtage samme beløb. Det er et tilskud, vi er meget glade for.

Vi har udgivet et årsskrift som medlemmerne leverer artikler til og Karin redigerer. Tak for artiklerne. Det er så vigtigt at vi hjælpes ad med at huske og bevare træk af kommunens historie.

I årsskriftet er det bevaret på en meget overskuelig måde.

Vi har i årets løb måttet sige farvel til både Jørgen Clausen og Bente Nielsen. For dem begge gælder det at vi vil savne dem meget, men de har fået ønskejob på Sjælland, og det glæder vi os meget over og ønsker lykke og held.

Vores gode arkiv er der stor grund til at glæde os over. Det er rart at vide der er et sikkert sted at aflevere gamle papirer. Også arvinger kan aflevere det, som de ikke selv har plads eller lyst til at opbevare.

Jeg vil kort gennemgå årets arrangementer:

Onsdag den 15. januar. Karen Løkkegaard Poulsen: Slægt skal følge slægters spor. Kulturspor i landskabet.

Torsdag den 27. februar: Generalforsamling.

Tirsdag den 10. april. Fhv. skoleinspektør Arne Heyn: Dydige damer og fyldige fyrster. Enkedronninger og andre beboere på Nykøbing slot.

Mandag den 5. maj: Udflugt til Bornholm.

Onsdag den 27. august: Udflugt til Stevns.

Onsdag den 24. september. Erik Poulsen: Hobyfundet. En lollandsk høvdingegrav med romersk sølv og bronze.

Torsdag den 23. oktober. Fhv. naturformidler Sven Thorsen: Kulturmiljøer i Stubbekøbing kommune.

Onsdag den 26. november. Fhv. museumsformidler Ove H. Nielsen: Og de drev om på et tag. Stormfloden den 13. november 1872.

Det var i korte træk årets gang.

Tak til Karin for dygtig ledelse af arkivet og arbejde med årsskrift og trykning af programmer.

Tak til medlemmerne for trofasthed i året, der er gået, for artikler til årsskriftet og trofast fremmøde ved vore møder. Det er en stor glæde at følges med jer i det lokalhistoriske arbejde. Godt følgeskab giver korte mile.

Tak til bestyrelsen for godt samarbejde.

Tak til alle der giver en hjælpende hånd ved vores møder. Der er mange praktiske ting der skal klares. Bordene vandrer ikke ind i salen af sig selv, ej heller ud når mødet er slut, uden der er hjælpende hænder. Det samme gælder borddækning, kaffebrygning og opvask. Klaveret spiller heller ikke selv.

Tak til alle for værdifuld hjælp.

Jeg vil gerne udtage ønsket om at det må blive et godt år for arkiv og forening.

Du skal plante et træ
du skal gøre en gerning
som lever når du går i knæ
en ting som skal vare
og være til lykke og læ.

Piet Hein

Fra Arkivet

Noget af det bedste der er sket på arkivet i det forløbne år er udskiftningen af reoler på depotet. Vi fik i februar installeret nye faste og mobile reoler, som forøgede vores hyldeplads med mere end det dobbelte. Det var et stort arbejde, at få flyttet hele arkivet ud og ind igen, men med hjælp fra bl.a. arbejdsgruppen, gik det hurtigt. Det var yderst tiltrængt og er blevet rigtig godt.

I marts kom endelig den længe ventede rapport om kulturmiljøerne i Stubbekøbing kommune. Det er Storstrøms Amt, der har stået for udgivelsen, og det er blevet en meget flot bog, som nu sælges fra biblioteket og arkivet.

Stubbekøbing bys 650-års jubilæum har også præget arbejdet på lokalhistorisk arkiv. I maj og juni måned havde vi en udstilling i bibliotekets sal, hvor vi viste forskellige sider af byens udvikling. Sådant en udstilling er naturligvis baseret på det materiale vi har på arkivet, og selv om vi har meget "gammelt" materiale i form af protokoller og dokumenter, samt billeder fra "gamle dage", så er det jo ikke ret gammelt i forhold til byens historie. Billeder har vi kun for de sidste 150 år, og det er unægtelig det, der er nemmest at gå til, både for dem, der skal lave en udstilling, og for dem, der skal se den. Altså blev byens 650-års jubilæumsudstilling i høj grad en udstilling om de sidste 150 års liv i byen, selv om vi også prøvede at få den ældre del af historien med ved hjælp af kort og lidt tekst.

En anden del af udstillingen kunne man se i vinduerne i byens forretninger, hvor der har været udstillet fotos af de respektive bygninger, som de har set ud i tidens løb – igen inden for de sidste 150 år. Det var dejligt at opleve, hvor interesserede personale og indehaverne af forretningerne var, når vi kom med billederne, og vi har også fået megen god respons på ideen.

Lokalhistorisk Arkiv er i år blevet godkendt til at modtage og opbevare menighedsrådsarkivalier. Da vi også har modtaget en del andre større indleveringer, har vi god brug for den nye plads på hylderne.

Som nævnt måtte nogle af arbejdsgruppens medlemmer (de stærke mænd) samt bibliotekets alt-mulig-mand Poul Jørgensen være med til at slæbe, da vi udskiftede reolerne, og vi har haft god hjælp til registrering og oprydning af Henni Nielsen, ligesom andre af arbejdsgruppens medlemmer har været behjælpelige med registrering, korrekturlæsning m.m. Alt dette siger jeg tusind tak for. Ligeledes tak til bibliotekets personale for hjælpsomhed og overbærenhed.

Jeg håber at der også fremover vil komme mange gæster på arkivet for at se vores billeder, slægtsforske, undersøge ejendomsforhold og meget mere. Alle er velkomne.

Karin Suhr Rasmussen

Bliv medlem af

LOKALHISTORISK FORENING
for Stubbekøbing Kommune

nærmere oplysninger fås hos:

Kristine Asser Hansen	54 44 40 12
Vibeke Ravn-Mortensen	54 44 50 81
Bent Blomquist	54 43 80 24
Bent Jørgensen	54 44 29 49
Asger Klüver-Jensen	54 44 43 15

Eller på:

Lokalhistorisk Arkiv, Biblioteket, tlf. 54 44 15 29

Arkivleder Karin Suhr Rasmussen

Åbningstider:

Mandag 15-18, onsdag 10-13,

1. lørdag i måneden 10-13